

ראשון

במדבר 30

Moshe spoke to the tribal leaders of Bnei Yisroel saying: "This is the word that Adonoy has commanded.

2 וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל-רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה

הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:

וּמִלִּיל מֹשֶׁה עִם רִישֵׁי שְׁבֻטֵיָּא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר דִּין
פִּתְגָמָא דִּי פִקִּיד יְיָ

Rashi

ראשי המטות. חלק כבוד לנשיאים ללמדם תחלה ואחר כך לכל בני ישראל ומנין שאף שאר הדברות כן תלמוד לומר (שמות לד, לא-לב) וישבו אליו אהרן וכל הנשיאים בעדה וידבר משה אליהם ואחרי כן נגשו כל בני ישראל. ומה ראה לאומרה כאן למד שהפרת נדרים ביחיד מומחה ואם אין יחיד מומחה מפר בשלשה הדיוטות או יכול שלא אמר משה פרשה זו אלא לנשיאים בלבד נאמר כאן זה הדבר ונאמר בשחוטאי חוץ (ויקרא יז, ב) זה הדבר מה להלן נאמרה לאהרן ולבניו ולכל בני ישראל שנאמר דבר אל אהרן וגו' אף זו נאמרה לכולן (ספרי מטות קנג. נדרים עח, א. ב"ב קכ):
זה הדבר. משה נתנבא (שמות יא, ד) בכה אמר ה' כחצות הלילה. והנביאים נתנבאו בכה אמר ה' מוסף עליהם משה שנתנבא בלשון זה הדבר. דבר אחר זה הדבר מיעוט הוא לומר שהחכם בלשון התרה ובעל (ואב) בלשון הפרה כלשון הכתוב כאן ואם חלפו אין מותר ואין מופר (ספרי שם. נדרים שם):

If a man makes a vow to Adonoy or makes an oath; to initiate a prohibition himself; he may not profane his word. He shall do all that he said.

3 אִישׁ כִּי־יָדַר נֶדֶר לַיהוָה אֹהֶשֶׁבֶע ^{oath} שְׁבַעָה לְאָסֹר אֶסֶר עַל־נַפְשׁוֹ לֹא יַחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל־הַיָּצָא מִפִּיו יַעֲשֶׂה:

גִּבֹּר אָרִי יִדֹר נֶדֶר קָדָם יְיָ אוֹ יִקְיִים קִים לְמִסֵּר אֶסֶר
עַל נַפְשִׁיהָ לֹא יִבְטֵל פְּתֻגְמֶיהָ כְּכֹל דִּי יִפּוֹק מִפּוּמִּיהָ
יַעֲבֹד

Rashi

נדר. האומר הרי עלי קונם שלא אוכל או שלא אעשה דבר פלוני יכול אפילו נשבע שיאכל נבלות אני קורא עליו ככל היוצא מפי יעשה תלמוד לומר לאסור אסר לאסור את המותר ולא להתיר את האסור (ספרי שם):
לא יחל דברו. כמו לא יחלל דברו לא יעשה דבריו חולין (שם):

[But] if a woman makes a vow to Adonoy or obligates herself in her father's home while still in her youth,

4 וְאִשָּׁה כִּי־תִדֹר נֶדֶר לַיהוָה וְאָסְרָה אֶסֶר בְּבֵית אָבִיהָ
was
awakened
בְּנַעֲרֶיהָ :

וְאִתְּתָא אָרִי תִדֹר נֶדֶר קָדָם יְיָ וְתִסֵּר אֶסֶר בְּבֵית
אֲבוּהָא בְּרַבִּי תִתְּתָא

Rashi

בבית אביה. ברשות אביה ואפילו אינה בביתו (שם):
בנעוריה. ולא קטנה ולא בוגרת שהקטנה אין נדרה נדר והבוגרת אינה ברשותו של אביה להפר נדריה ואי זו היא קטנה אמרו רבותינו (נדה מה, ב) בת י"א שנה ויום אחד נדרה נבדקין. אם ידעה לשם מי נדרה ולשם מי הקדישה נדרה נדר. בת י"ב שנה ויום אחד אינה צריכה להבדק:

and her father hears her vow or her self-imposed prohibition and remains silent, then all her vows shall stand and the self-imposed prohibition shall stand.

5 וְשָׁמַע אָבִיהָ אֶת־נִדְרָהּ וְאָסְרָהּ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ
וְהִחְרִישׁ לָהּ אָבִיהָ וְקָמוּ כָל־נִדְרֶיהָ וְכָל־אֶסֶר
אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם:

וְשָׁמַע אֲבוּהָא יֵת נִדְרָהּ וְאָסְרָהּ דִּי אָסְרָת עַל נַפְשָׁהּ
וְהִחְרִישׁ לָהּ אֲבוּהָא וְיָקוּמוּן כָּל נִדְרֶיהָ וְכָל אֶסְרֵי דִּי
אָסְרָת עַל נַפְשָׁהּ יָקוּמוּן

But if her father restrained her on the day he heard it, then all her vows and self imposed prohibitions shall not stand. Adonoy will forgive her because her father has restrained her.

6 וְאִם־הִיא אָבִיהָ אֶת־הַבְּיּוֹם שָׁמְעוֹ כָּל־נִדְרֶיהָ ^{to refuse}

וְאִסְרֶיהָ אֲשֶׁר־אָסְרָהּ עַל־נַפְשָׁהּ לֹא יִקּוּם וַיְהִי־

יִסְלַח לָהּ כִּי־הִנִּיא אָבִיהָ אֶת־הָ: ^{to forgive}

וְאִם אֶעֱדִי אֲבוּהָ יָתָה בְּיוֹמָא דְשָׁמַע כָּל נִדְרָהּ
וְאִסְרָהּ דִּי אֶסְרַת עַל נַפְשָׁהּ לָא יְקוּמוּן וּמִן קֳדָם יי
יִשְׁתַּבֵּק לָהּ אֲרִי אֶעֱדִי אֲבוּהָ יָתָה

Rashi

ואם הניא אביה אותה. אם מנע אותה מן הנדר כלומר שהפר לה. הנאה זו איני יודע מה היא כשהוא אומר ואם ביום שמוע אישה יניא אותה והפר הוא אומר הנאה זו הפרה (ספרי שם) ופשוטו לשון מניעה והסרה וכן (במדבר לב, ז) ולמה תניאון וכן (תהלים קמא, ה) שמן ראש אל יני ראשי וכן (במדבר יד, לד) וידעתם את תנאותי. את אשר סרתם מעלי: וה' יסלח לה. במה הכתוב מדבר באשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה ועוברת על נדרה ושותה יין ומטמאה למתים זו היא שצריכה סליחה ואף על פי שהוא מופר ואם המופרים צריכים סליחה קל וחומר לשאינן מופרים (ספרי):

If she is [married] to a man, and her vows were upon herself, or an utterance of self-imposed prohibitions,

7 וְאִם־הָיָה תְּהִיָּהּ לְאִישׁ וְנִדְרֶיהָ עָלֶיהָ אִם־מִבְטָא ^{accent}

שְׁפָתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָהּ עַל־נַפְשָׁהּ:

וְאִם מְהִיָּה תְּהִיָּהּ לְגִבְרָ וְנִדְרָהּ עָלֶיהָ אִם פִּירוּשׁ
סְפּוֹתָהּ דִּי אֶסְרַת עַל נַפְשָׁהּ

Rashi

ואם היו תהיה לאיש. זו ארוסה או אינו אלא נשואה כשהוא אומר ואם בית אישה נדרה הרי נשואה אמור וכאן בארוסה ובא לחלוק בה שאביה ובעלה מפירין נדריה הפר האב ולא הפר הבעל או הפר הבעל ולא הפר האב הרי זה אינו מופר ואין צריך לומר אם קיים אחד מהם (שם. נדרים סז): ונדריה עליה. שנדרה בבית אביה ולא שמע בהן אביה ולא הופרו ולא הוקמו (ספרי שם):

and her husband heard about them and remained silent on the day he heard, then her vows shall stand, and the self-imposed prohibitions shall stand.

וַיִּשְׁמַע בַּעֲלָהּ בְּיוֹמָא דְשִׁמְעָה וַיִּשְׁתַּק לָהּ וַיִּקְוֶמוּן
נִדְרָהּא וְאַסְרָהּא דִּי אָסֶרְתָּ עַל נַפְשָׁהּ יְקוּמוּן

Rashi

ושמע אישה וגו'. הרי לך שאם קיים הבעל שהוא קיים (שם):

But, if on the day her husband hears about it, he restrains her, he then annuls her vow which was upon her, and self-imposed verbal prohibitions, and Adonoy will forgive her.

וְאִם בְּיוֹמָא דְשִׁמְעָה בַּעֲלָהּ אַעֲדִי יָתָהּ וַיִּבְטַל יֵת נִדְרָהּא
דִּי עָלָהּ וַיִּת פִּירוּשׁ סְפוֹתָהּא דִּי אָסֶרְתָּ עַל נַפְשָׁהּ וּמִן
קָדָם יִשְׁתַּבַּח לָהּ

Rashi

והפר את נדרה אשר עליה. יכול אפילו לא הפר האב תלמוד לומר בנעוריה בית אביה כל שבנעוריה ברשות אביה היא (קידושין יג. כתובות מו, ב):

The vow of a widow or a divorced woman—everything she prohibited for herself shall remain incumbent upon her.

וַנִּדְרַר אֶלְמָנָהּ וּמִתְרַכָּא כָּל דִּי אָסֶרְתָּ עַל נַפְשָׁהּ יְקוּם
עָלֶיהָ

Rashi

כל אשר אסרה על נפשה יקום עליה. לפי שאינה לא ברשות אב ולא ברשות בעל ובאלמנה מן הנשואין הכתוב מדבר. אבל אלמנה מן האירוסין מת הבעל נתרוקנה וחזרה לרשות האב (ספרי קנד. נדרים סח, א):

8 וַיִּשְׁמַע אִישָׁהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ וְהִחְרִישׁ לָהּ וַיִּקְמוּ נִדְרֶיהָ
וְאַסְרָהּ אֲשֶׁר־אָסְרָהּ עַל־נַפְשָׁהּ יִקְמוּ:

to break up

9 וְאִם בְּיוֹם שָׁמְעָה אִישָׁהּ יִנְיָא אוֹתָהּ וְהִפָּר
אֶת־נִדְרָהּ אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְאֵת מִבְטָא שְׁפָתֶיהָ אֲשֶׁר
אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ וַיְהִי וַיִּסְלַח־לָהּ:

10 וַנִּדְרַר אֶלְמָנָהּ וּגְרוּשָׁה כָּל אֲשֶׁר־אָסְרָהּ עַל־נַפְשָׁהּ
יְקוּם עָלֶיהָ:

to drive out
from a...

But, if she took the vow in her
husband's home, or has taken a self-
imposed prohibitions upon herself,
with an oath,

וְאִם בֵּית בַּעֲלָהּ נִדְרָה אוֹ אֲסֵרֶת אִסָּר עַל נַפְשָׁהּ
בְּקוּיָם

Rashi

ואם בית אישה נדרה. בנשואה הכתוב מדבר (ספרי שם):

and her husband heard and remained
silent, [and] did not restrain her, then all
her vows shall stand, and all her self-
imposed prohibitions shall stand.

וְיִשְׁמַע בַּעֲלָהּ וְיִשְׁתַּוֵּךְ לָהּ לֹא אֶעֱדִי יְתֵהּ וְיִקְוִמוּן כָּל
נִדְרֶיהָ וְכָל אֲסֵרֵי דֵי אֲסֵרֶת עַל נַפְשָׁהּ יִקְוִמוּן

But, if her husband annuls them on the
day he hears them, then, whatever
emanates from her lips regarding her
vows and self-imposed prohibitions
shall not stand. Her husband has
annulled them, and Adonoy will
forgive her.

וְאִם בְּטָלָא יְבַטֵּל יְתֵהוּן בַּעֲלָהּ בְּיוֹמָא דְשִׁמְעָהּ כָּל
אִפְקוּת סְפוּתָהָ לְנִדְרָהָ וְלֵאסָר נַפְשָׁהּ לֹא יִקְוִמוּן
בַּעֲלָהּ בְּטָלִינוּן וּמִן קֳדָם יְיָ יִשְׁתַּבֵּךְ לָהּ

Every vow and every oath of self-denial,
her husband can [either] let it stand, or
her husband can annul it.

כָּל נֶדֶר וְכָל קִיּוּמַת אִסָּר לְסַגְפָּא נַפְשָׁהּ בַּעֲלָהּ יִקְוִמִינוּ
וּבַעֲלָהּ יְבַטְלִינוּן

11 וְאִם-בֵּית אִישָׁה נִדְרָה אוֹ-אֲסֵרֶת אִסָּר עַל-נַפְשָׁהּ
בְּשִׁבְעָה:

12 וְשָׁמַע אִישָׁה וְהִחֲרִשׁ לָהּ לֹא הֵנִיא אֹתָהּ וְקָמוּ
כָּל-נִדְרֶיהָ וְכָל-אִסָּר אֲשֶׁר-אֲסָרָה עַל-נַפְשָׁהּ יִקְוִמוּ:

13 וְאִם-הִפְרִי יִפְרֹ אֹתָם | אִישָׁהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ כָּל-מוֹצָא
שְׁפָתֶיהָ לְנִדְרֶיהָ וְלֵאסָר נַפְשָׁהּ לֹא יִקְוִמוּ אִישָׁהּ הַפְּרִים
וַיְהִי וְיִסְלַח-לָהּ:

14 כָּל-נֶדֶר וְכָל-שְׁבַעַת אִסָּר לְעֵנֹת נַפְשָׁהּ אִישָׁה יִקְוִמֶנּוּ
וְאִישָׁה יִפְרֶנּוּ:

כל נדר וכל שבועת אסר וגו'. לפי שאמר שהבעל מפר יכול כל נדרים במשמע תלמוד לומר לענות נפש אינו מפר אלא נדרי ענוי נפש בלבד. והם מפורשים במסכת נדרים (עט, א):

But, if her husband remains silent from one day to the next, then he has upheld all her vows or all her prohibitions that she has assumed. He has upheld them because he remained silent on the day he heard.

15 וְאִם-הִחְרַשׁ יַחְרִישׁ לָהּ אִשְׁהָ מִיּוֹם אֶל-יוֹם וְהָקִים

אֶת-כָּל-נִדְרֶיהָ אוֹ אֶת-כָּל-אַסְרֶיהָ אֲשֶׁר עָלֶיהָ הָקִים

אֹתָם כִּי-הִחְרַשׁ לָהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ:

וְאִם מְשַׁתֵּק יִשְׁתַּוּק לָהּ בַּעֲלָהּ מִיּוֹם לְיוֹם וְיָקִים יֵת
כָּל נִדְרָהּ אוֹ יֵת כָּל אַסְרָהּ דִּי עָלָה קִיָּים יִתְהוֹן אָרִי
שִׁתֵּק לָהּ בְּיוֹמָא דְשָׁמַע

מיום אל יום. שלא תאמר מעת לעת לכך נאמר מיום אל יום ללמדך שאין מפר אלא עד שתחשך (שם עו, ב):

If he annuls them after having heard them, he must bear her transgression."

16 וְאִם-הִפָּר יִפָּר אֹתָם אַחֲרֵי שָׁמְעוֹ וְנָשָׂא אֶת-עוֹנָהּ:

וְעַם בְּטָלָא יִבְטֵל יִתְהוֹן בְּתַר דְּשָׁמַע וְיִקְבֵּל יֵת חוּבָה

אחרי שמעו. אחרי ששמע וקיים שאמר אפשי בו וחזר והפר לה אפילו בו ביום (ספרי קנו):
ונשא את עונה. הוא נכנס תחתיה. למדנו מכאן שהגורם תקלה לחבירו הוא נכנס תחתיו לכל עונשין:

These are the statutes that Adonoy commanded Moshe, regarding a man and his wife, a father and his daughter in her youth, while in her father's house.

17 אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ

לְאִשְׁתּוֹ בֵּין-אָב לְבָתּוֹ בְּנוּעָרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ: (פ)

אֵלֶּין קִימָא דִּי פִקִּיד יֵי יֵת מֹשֶׁה בֵּין גָּבֵר לְאִתְתִּיהָ בֵּין
אָבָא לְבָרְתִּיהָ בְּרִבּוּתָהָ בֵּית אָבוּהָ

במדבר 31

Adonoy spoke to Moshe, saying.

1 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימָר

“Take revenge for Bnei Yisroel against the Midianites, afterward, you shall be gathered to your people (die).”

2 נָקָם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמְּדִינִים אַחֲרֵי תִאָסֵף

אֶל־עַמִּיךָ:

אֶת־פְּרַע פְּרַעֲנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן מְדִינָאֵי בְּתֵר כֵּן

תִּתְכַנֵּשׁ לְעַמְּךָ

Rashi

מאת המדינים. ולא מאת המואבים שהמואבים נכנסו לדבר מחמת יראה שהיו יראים מהם שיהיו שוללים אותם שלא נאמר אלא (דברים ב, ט) אל תתגר במ מלחמה. אבל מדינים נתעברו על ריב לא להם. דבר אחר מפני ב' פרידות טובות שיש לי להוציא מהם רות המואביה ונעמה העמונית (ב"ק לח, ב):

Moshe spoke to the people, saying:

3 וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם לֵאמֹר הִחַלְצוּ מֵאִתְּכֶם אֲנָשִׁים

“Arm men from among yourselves for the army and they will be against Midian, to bring revenge of Adonoy against Midian.

לְצַבָּא וַיְהִי עַל־מִדְיָן לְתֵת נִקְמַת־יְהוָה בְּמִדְיָן:

וּמִלִּיל מֹשֶׁה עִם עַמָּא לְמִימָר זְרִיזוּ מִנְּכוֹן גְּבָרִין

לְחִילָא וַיְהוֹן עַל מִדְיָן לְמַתָּן פּוֹרְעָנוֹת דִּין עַמָּא דִּי

בְּמִדְיָן

Rashi

וידבר משה וגו'. אף על פי ששמע שמיתתו תלויה בדבר עשה בשמחה ולא איחר (ספרי קנו):

החלצו. כתרגמו לשון חלוצי צבא מזוינים:

אנשים. צדיקים וכן (שמות יז, ט) בחר לנו אנשים וכן (דברים א, טו) אנשים חכמים וידועים (תנחומא מטות ג):

נקמת ה'. שהעומד כנגד ישראל כאלו עומד כנגד הקב"ה (שם):

One thousand from each tribe, one thousand from each tribe, for all of the tribes of Yisroel, you shall send into the army."

אלפא לשבטא אלפא לשבטא לכל שבטא דישראל
תשלחון לחילא

4 אֶלֶף לַמִּטָּה אֶלֶף לַמִּטָּה לְכָל מִטּוֹת יִשְׂרָאֵל תִּשְׁלַח
לְצָבָא:

Rashi

לכל מטות ישראל. לרבות שבט לוי (ספרי שם):

They were handed over from among the thousands of Yisroel, one thousand from each tribe, twelve thousand armed men for the army.

ואתבחרו מאלפיא דישראל אלפא לשבטא תרי עשר
אלפין מזרזי חילא

5 וַיִּמְסְרוּ מֵאֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל אֶלֶף לַמִּטָּה שְׁנַיִם-עָשָׂר
אֶלֶף חֲלוּצֵי צָבָא:

to sunder

Rashi

וימסרו. להודיעך שבחן של רועי ישראל כמה הם חביבים על ישראל עד שלא שמעו במיתתו מה הוא אומר (שמות יז, ד) עוד מעט וסקלוני ומשמעו שמיתת משה תלויה בנקמת מדין לא רצו ללכת עד שנמסרו על כרחן (ספרי שם):

Moshe sent, one thousand from each tribe to the army, them, and Pinchas, son of Elozor the kohein to the army, with the sacred vessels and the trumpets in his hand.

ושלח יתהון משה אלפא לשבטא לחילא יתהון וית
פינחס בר אלעזר כהנא לחילא ומני דקודשא
וחצוצרות יפבתא בידיה

6 וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֶלֶף לַמִּטָּה לְצָבָא אֹתָם

וְאֶת-פִּינְחָס בֶּן-אֱלֹעָזָר הַכֹּהֵן לְצָבָא וְכָלִי הַקֹּדֶשׁ

a trumpet

וְחֲצֹצְרוֹת הַתְּרוּעָה בְּיָדוֹ:

Rashi

אותם ואת פינחס. מגיד שהיה פינחס שקול כנגד כולם. ומפני מה הלך פינחס ולא הלך אלעזר אמר הקב"ה מי שהתחיל במצוה שהרג כזבי בת צור יגמור (תנחומא שם). דבר אחר שהלך לנקום נקמת יוסף אבי אמו שנאמר (בראשית לז, לו) והמדנים מכרו אותו (ספרי שם) ומנין שהיה אמו של פנחס משל יוסף שנאמר (שמות ו, כה) מבנות פוטיאל מזרע יתרו שפיטם עגלים לעבודת אלילים ומזרע יוסף שפטפט ביצרו. דבר אחר שהיה משוח מלחמה (סוטה מג, א):

וכלי הקדש. זה הארון והציץ שהיה בלעם עמהם ומפריח מלכי מדין בכשפים והוא עצמו פורח עמהם הראה להם את הציץ שהשם חקוק בו והם נופלים לכך נאמר על חלליהם במלכי מדין שנופלים על החללים מן האויר וכן בבלעם כתיב (בספר יהושע יג, כב) אל חלליהם (תנחומא ד):
 בידו. ברשותו וכן (במדבר כא, כ) ויקח את כל ארצו מידו (ספרי קנו):

They mounted a campaign against
 Midian, as Adonoy had commanded
 Moshe, and they killed every male.

7 וַיִּצְבְּאוּ עַל־מִדְיָן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וַיַּהֲרֹגוּ
 כָּל־זָכָר:

וְאֶת־חֲיֵילוֹ עַל מִדְיָן כְּמֵא דַּפְקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה וּקְטְלוּ כָּל
 דְּכוּרָא

They killed the Midianite kings upon
 those they had slain: Evi, Rekem, Tzur,
 Chur and Reva—[the] five kings of
 Midian. And Bil'am son of Beor they
 killed with the sword.

8 וְאֶת־מַלְכֵי מִדְיָן הָרְגוּ עַל־חֲלָלֵיהֶם אֶת־אֵוִי וְאֶת־רֶקֶם
 וְאֶת־צֹר וְאֶת־חוּר וְאֶת־רְבֵּעַ חֲמִשָּׁת מַלְכֵי מִדְיָן וְאֵת
 בִּלְעָם בֶּן־בְּעֹר הָרְגוּ בַּחֶרֶב:

וְיֵת מַלְכֵי מִדְיָן קְטְלוּ עַל קְטִילֵיהֶן יֵת אֵוִי וְיֵת רֶקֶם
 וְיֵת צֹר וְיֵת חוּר וְיֵת רְבֵּעַ חֲמִשָּׁא מַלְכֵי מִדְיָן וְיֵת
 בִּלְעָם בֶּן בְּעֹר קְטְלוּ בַּחֶרֶב

Rashi

חמשת מלכי מדין. וכי איני רואה שחמשה מנה הכתוב למה הוזקק לומר חמשת אלא ללמדך ששוו כולם בעצה והושוו כולם בפורענות. בלעם הלך שם ליטול שכר עשרים וארבעה אלף שהפיל מישראל בעצתו ויצא ממדין לקראת ישראל ומשיאן עצה רעה אמר להם אם כשהייתם ששים רבוא לא יכולתם להם. ועכשיו ב"ב אלף אתם באים להלחם. נתנו לו שכרו משלם ולא קפחוהו (שם):

בחרב. הוא בא על ישראל והחליף אומנתו באומנותם שאין נושעים אלא בפיהם על ידי תפלה ובקשה. ובא הוא ותפש אומנותם לקללם בפיו אף הם באו עליו והחליפו אומנותם באומנות האומות שבאין בחרב שנאמר (בראשית כז, מ) ועל חרבך תחיה:

Bnei Yisroel took captive the Midianite women and their children. All their livestock, flocks and wealth they took as booty.

וַיִּשְׁבּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל יַת נְשֵׁי מִדְיָן וַיִּת טַפְלֵהוֹן וַיִּת כָּל
בְּעִירָהוֹן וַיִּת כָּל גִּיתֵיהוֹן וַיִּת כָּל נִכְסֵיהוֹן בְּזוֹ

All their residential cities and palaces they set on fire.

וַיִּת כָּל קְרוֹיָהוֹן בְּמוֹתְבְּנֵיהוֹן וַיִּת כָּל בֵּית סִגְדָתָהוֹן
אוֹקִידוֹ בְּנוֹרָא

9 וַיִּשְׁבּוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־נְשֵׁי מִדְיָן וְאֶת־ טַפָּם
to transport into... children

וְאֵת כָּל־בְּהֶמְתָּם וְאֶת־כָּל־מִקְנֵהֶם וְאֶת־כָּל־חֵילָם

to plunder
בְּזָזוּ :

10 וְאֵת כָּל־עִרְיָהֶם בְּמוֹשְׁבֹתָם וְאֵת כָּל־ טִירָתָם שָׂרְפוּ
castle

בָּאֵשׁ:

Rashi

טירתם. מקום פלטרין שלהם (ספרי שם) שהוא לשון מושב כומרים יודעי חוקיהם. דבר אחר לשון מושב שריהם כמו שמתורגם (ש"א ו, ח) סרני פלשתים טורני פלשתאי:

They took all the booty, all that had been seized, of man and livestock,

וַנְּסִיבוּ יַת כָּל עֲדָאָה וַיִּת כָּל דְּבָרָתָא בְּאִנְשָׁא וּבְבְעִירָא

11 וַיִּקְחוּ אֶת־כָּל־הַשָּׁלָל וְאֵת כָּל־ הַמְּלָקוֹחַ בְּאָדָם
plunder

וּבְבְהֶמָה:

Rashi

ויקחו את כל השלל וגו'. מגיד שהיו כשרים וצדיקים ולא נחשדו על הגזל לשלוח יד בבזה שלא ברשות שנאמר את כל השלל וגו' ועליהם מפורש בקבלה (שה"ש ו, ו) שנין כעדר הרחלים וגו'. אף אנשי המלחמה שביך כולם צדיקים (ספרי שם): שלל. הן מטלטלין של מלבוש ותכשיטין: בז. הוא ביזת מטלטלין שאינם תכשיטין: מלקוח. אדם ובהמה. ובמקום שכתוב שבי אצל מלקוח שבי באדם ומלקוח בבהמה:

And they brought to Moshe and to Elozor the kohein and to the entire community of Bnei Yisroel, the captives, and all that had been seized, and the booty, to the camp, at the plains of Moav, which was by the Yardein near Yereicho.

וַאֲתֵיּוּ לְוֹת מֹשֶׁה וְלֹת אֶלְעָזָר כֹּהֵנָא וְלֹת כָּנָשָׁתָא
דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יְת' שְׁבִיָּא וְיֵת דְּבִרְתָּא וְיֵת עֲדָאָה
לְמִשְׁרִיתָא לְמִשְׁרִיא דְּמוֹאָב דִּי עַל יַרְדֵּנָא דִּירְחוֹ

12 וַיָּבֹאוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־עַדָּת

בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשְּׁבִי וְאֶת־הַמִּלְקוֹחַ וְאֶת־הַשָּׁלָל

אֶל־הַמַּחֲנֶה אֶל־עֵרְבַת מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־יַרְדֵּן יְרֵחוֹ: (ס)

שני

They went out—Moshe, Elozor the kohein and the princes of the community—to greet them outside the camp.

וַנִּפְקֻ מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר כֹּהֵנָא וְכָל רִבְרָבִי כְּנָשָׁתָא
לְקִדְמוּתָהוֹן לְמִבְרָא לְמִשְׁרִיתָא

13 וַיֵּצְאוּ מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְכָל־נְשִׂאֵי הָעֵדָה לִקְרֹאתָם

אֶל־מַחֲוִיז לַמַּחֲנֶה:

Rashi

ויצאו משה ואלעזר הכהן. לפי שראו את נערי ישראל יוצאים לחטוף מן הבזה (שם):

Moshe was angry with the commanders of the army, at the officers of the thousands and at the officers of the hundreds who had returned from the army service of the war.

וַרְגִּז מֹשֶׁה עַל דְּמַמְנָן עַל חִילָא רַבְנֵי אֶלְפִין וְרַבְנֵי
מֵאוֹתָא דְּאֵתוּ מַחִיל קָרְבָּא

14 וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הַחֵיִל שָׂרֵי הָאֲלָפִים וְשָׂרֵי

הַמֵּאוֹת הַבָּאִים מִצִּבְא הַמִּלְחָמָה:

ויקצף משה על פקודי החיל. ממונים על החיל ללמדך שכל סרחון הדור תלוי בגדולים שיש כח בידם למחות (שם):

Moshe said to them: "Did you let every female live?

15 וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה הֲחַיִּיתֶם כָּל־נָקְבָה:

וַיֹּאמֶר לָהֶן מֹשֶׁה הֲקִיַּמְתֶּן כָּל נִקְבָּא

They were the very same ones who, on Bila'm's advice were involved with Bnei Yisroel to cause them to commit a betrayal against Adonoy regarding the matter of Pe'or, so that the plague broke out within the community of Adonoy.

16 הֵן הֵנָּה הָיוּ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדִבְרֵ בְלַעַם לְמַסָּר ^{to sunder}־מַעַל

בִּיהוּהָ עַל־דִּבְר־פְּעוֹר וַתְּהִי הַמַּגָּפָה בַּעֲדַת יְהוּהָ:

הָא אֵינֶן הַנָּא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל בַּעֲצַת בְּלַעַם לְשִׁקְרָא

שִׁקְרָא קָדָם יי על עסק פְּעוֹר וְהוּא מוֹתָנָא בְּכִנְשָׁתָא דִּי

הן הנה. מגיד שהיו מכירין אותן. זו היא שנכשל פלוני בה (ספרי זוטא):

בדבר בלעם. אמר להם אפילו אתם מכניסים כל המונות (ס"א האומות) שבעולם אין אתם יכולים להם שמא מרובים אתם מן המצרים שהיו שש מאות רכב בחור בואו ואשיאכם עצה. אלהיהם של אלו שונא זמה הוא וכו' כדאיתא בחלק (סנהדרין קו, א) ובספרי (שם):

Now execute every male among the children, and every woman with intimate knowledge of a man, you shall execute.

17 וְעָתָה הָרְגוּ כָל־זָכָר בָּטָף ^{children} וְכָל־אִשָּׁה יָדְעַת אִישׁ

לְמִשְׁכַּב זָכָר הָרְגוּ:

וְכַעֲן קְטוּלוֹ כָּל דְּכוּרָא בְּטַפְלָא וְכָל אִתְתָּא דִּידְעַת

גְּבִר לְמִשְׁכַּב דְּכוּרָא קְטוּלוֹ

וכל אשה יודעת איש. ראויה להבעל אף על פי שלא נבעלה ולפני הציץ העבירות והראויה להבעל פניה מוריקות (יבמות ס, ב):

הרגו. למה חזר ואמר להפסיק הענין דברי רבי ישמעאל שאם אני קורא הרגו כל זכר בטף וכל אשה יודעת איש וכל הטף בנשים וגו' איני יודע אם להרוג (וכל אשה יודעת) עם הזכרים או להחיות עם הטף לכך נאמר הרגו (ספרי קנז):

All the children among the females
without intimate knowledge of a man,
keep alive for yourselves.

וְכָל טַפְּלָא בְּנִשְׂיָא דִּי לֹא יָדְעוּ מִשְׁכָּב דְּכוּרָא קִיִּימוּ
לְכוּן

You shall remain outside the camp for
seven days. Whoever has killed a
person or touched a corpse, purify
yourselves, on the third day and on the
seventh day, you and your captives.

וְאַתּוֹן שְׂרוּ מִבֶּרְא לְמִשְׁרִיתָא שְׁבַע יוֹמִין כָּל דִּי קָטַל
נַפְשָׁא וְכָל דִּי קָרַב בְּקַטִּילָא תְּדוּן עֲלוּהִי בְיוֹמָא
תְּלִיתָאָה וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה אַתּוֹן וְשְׁבִיכוֹן

18 וְכָל הַטָּף בְּנִשְׂיָם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ מִשְׁכָּב זָכָר הַחַיִּי
לָכֶם:

19 וְאַתֶּם חָנוּ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים כָּל הָרֹג נֶפֶשׁ
וְכָל | נִגַע בַּחֲלָל תִּתְחַטְּאוּ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי אַתֶּם וְשְׁבִיכֶם:

Rashi

מחוץ למחנה. שלא יכנסו לעזרה:

כל הורג נפש. רבי מאיר אומר בהורג בדבר המקבל טומאה הכתוב מדבר ולמדך הכתוב שהכלי מטמא אדם בחבורי המת
כאלו נוגע במת עצמו או יכול אפילו זרק בו חץ והרגו תלמוד לומר וכל הנוגע בחלל מקיש הורג לנוגע מה נוגע על ידי
חבוריו אף הורג על ידי חבוריו (ספרי חקת קכו):

תתחטאו. במי נדה כדן שאר טמאי מתים שאף לדברי האומרים (יבמות ס, ב. סא, א) קברי עובדי גילולים אינן מטמאין
באהל שנאמר (יחזקאל לד, לא) ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם אתם קרויין אדם ואין עובדי גילולים קרויין אדם. מודה הוא
שהעובדי גילולים מטמאין במגע ובמשא שלא נאמר אדם אלא אצל טומאת אהלים שנאמר (במדבר יט, יד) אדם כי ימות
באהל:

אתם ושבִיכֶם. לא שהנכרים מקבלין טומאה וצריכין הזאה אלא מה אתם בני ברית אף שביכם כשיבואו לברית ויטמאו צריכין
הזאה (ספרי קנו):

Every garment, every leather article,
everything made of goat products and
every wooden article shall undergo
such purification."

וְכָל לְבוּשׁ וְכָל מֵאן דְּמִשְׁחָה וְכָל עוֹבַד מַעֲזִי וְכָל מֵאן
דְּעָא תְּדוּן עֲלוּהִי

20 וְכָל־בִּגְד וְכָל־פְּלִי־עוֹר וְכָל־מַעֲשֵׂה עֲזִים וְכָל־כְּלִי־עֵץ
תִּתְחַטְּאוּ: (ס)

וכל מעשה עזים. להביא כלי הקרנים והטלפים והעצמות (ת"כ. חולין כה, ב):

Elozor the kohein said to the soldiers
who came to the war: "This is the
statute of the Torah which Adonoy
commanded Moshe.

21 וַיֹּאמֶר אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶל־אֲנָשֵׁי הַצָּבָא הַבָּאִים

לְמִלְחָמָה זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה

אֶת־מֹשֶׁה:

וַיֹּאמֶר אֶלְעָזָר כֹּהֵן לְגִבּוֹרֵי חֵילָא דָּאָתוּ לְקִרְבָּא דָּא

גִּזְרֵית אֲוִרֵיתָא דִּי פְקִיד יֵי יְת מֹשֶׁה

ויאמר אלעזר הכהן וגו'. לפי שבא משה לכלל כעס בא לכלל טעות שנתעלמו ממנו הלכות גיעולי נכרים וכן אתה מוצא בשמיני למלואים שנאמר (ויקרא י', יז) ויקצוף (משה) על אלעזר ועל איתמר בא לכלל כעס בא לכלל טעות וכן (במדבר כ, יא) בשמעו נא המורים ויך את הסלע על ידי הכעס טעה (ספרי שם):

אשר צוה ה' וגו'. תלה ההוראה ברבו (שם):

Only the gold, silver, copper, iron, tin
and lead,

22 אֶךְ אֶת־הַזָּהָב וְאֶת־הַכֶּסֶף אֶת־הַנְּחֹשֶׁת אֶת־הַבַּרְזֵל

אֶת־הַבְּדִיל ^{tin} וְאֶת־ ^{lead} הָעֹפֶרֶת :

בָּרָם יְת דִּהָבָא וְיְת כֶּסֶפָא יְת נְחָשָׁא יְת פְּרִזְלָא יְת

אַבְצָא וְיְת אַבְרָא

אך את הזהב וגו'. אף על פי שלא הזהיר לכם משה אלא על הלכות טומאה עוד יש להזהיר לכם על הלכות גיעול. ואך לשון מיעוט כלומר ממועטין אתם מלהשתמש בכלים אפילו לאחר טהרתן מטומאת המת עד שיטהרו מבליעת איסור נבלות. ורבותינו אמרו (יל"ש תשפ"ה) אך את הזהב לומר שצריך להעביר חלודה שלו קודם שיגעילנו וזהו לשון אך שלא יהא שם חלודה אך המתכת יהיה כמות שהוא:

Anything placed [of these materials] on a fire, you must pass through fire, and it will be purified; however, it must be purified with sprinkling water. But anything [of these materials] that was not placed on a fire you may pass through water.

כָּל מִדְעָם דְּמִתְעַל בְּנוֹרָא תַעֲבְרוּנִיהּ בְּנוֹרָא וְיִדְכִי בָרַם
בְּמִי אֲדִיּוּתָא יִתְדִי וְכָל דִּי לֹא מִתְעַל בְּנוֹרָא תַעֲבְרוּנִיהּ
בְּמִיָּא

23 כָּל־דְּבָר אֲשֶׁר־יָבֵא בָאֵשׁ תַעֲבִירוּ בָאֵשׁ וְטָהַר אֵף בְּמִי

properly

נִדָּה יִתְחַטֵּא וְכָל אֲשֶׁר לֹא־יָבֵא בָאֵשׁ תַעֲבִירוּ

בְּמִים:

Rashi

כל דבר אשר יבא באש. לבשל בו כלום:

תעבירו באש. כדרך תשמישו הגעלתו מה שתשמישו על ידי חמין יגעילנו בחמין ומה שתשמישו על ידי צלי כגון השפוד והאסכלה ילבנו באור (ע"ז עה, ב):

אך במי נדה יתחטא. לפי פשוטו חטוי זה לטהרו מטומאת מת אמר להם צריכין הכלים גיעול לטהרם מן האיסור וחטוי לטהרן מן הטומאה. ורבותינו דרשו (שם) מכאן שאף להכשירן מן האיסור הטעין טבילה לכלי מתכות ומי נדה הכתובים כאן דרשו מים הראוים לטבול בהם נדה. וכמה הם מ' סאה:
וכל אשר לא יבא באש. כל דבר שאין תשמישו על ידי האור כגון כוסות וצלוחיות שתשמישן בצונן ולא בלעו איסור:
תעבירו במים. מטבילו ודיו ודוקא כלי מתכות (שם):

You shall immerse your garments on the seventh day and become purified; afterward you may come into the camp."

וְתַחֲוֹרֹן לְבוּשֵׁיכֶן בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה וְתִדְכוּן וּבִתְרָן כֵּן
תַעֲלוּן לְמִשְׁרֵיתָא

24 וְכַבְּסֶתֶם בְּגִדֵיכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְטָהַרְתֶּם וְאַחֵר תָּבֹאוּ

to trample

אֶל־הַמַּחֲנֶה: (פ)

Rashi

אל המחנה. למחנה שכינה שאין טמא מת טעון שילוח ממחנה לויה וממחנה ישראל (פסחים סו, ב):

Adonoy spoke to Moshe, saying:

וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה לְמִיָּר

25 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

“Take count of the booty seized, of what was captured of the men and animals—you, together with Elozor the kohein, and the leaders of the community.

קָבַל יֵת חוֹשְׁבֹן דְּבַרְתָּ שְׁבִיָּא בְּאַנְשָׁא וּבְכַעֲרָא אֶת
וְאֶלְעֶזֶר כֹּהֵנָא וְרִישֵׁי אֲבֹהֵת כְּנֻשָּׁתָא

Divide in half the spoils seized among those who took the war in hand, who went into the army, and the entire community.

וּתְפַלֵּג יֵת דְּבַרְתָּא בֵּין גְּבַרֵי מְגִיחֵי קֶרְבָּא דְנִפְקוּ
לְחִילָא וּבֵין כָּל כְּנֻשָּׁתָא

Levy a tribute to Adonoy from the people of the army who went out to war, one living being out of five hundred from the people, cattle, donkeys and sheep.

וּתְפַרֵּשׁ נְסִיבָא קָדָם יי מִן גְּבַרֵי מְגִיחֵי קֶרְבָּא דְנִפְקוּ
לְחִילָא חֵד נִפְשָׁא מִחֻמָּשׁ מָאָה מִן אַנְשָׁא וּמִן תּוֹרֵי
וּמִן חֲמֹרֵי וּמִן עֲנָא

Take this from their half and give it to Elozor the kohein as a gift to Adonoy.

מִפְּלִגְיָתָהוֹן תְּסַבּוֹן וְתַתֵּן לְאֶלְעֶזֶר כֹּהֵנָא אֶפְרָשׁוּתָא
קָדָם יי

26 וְשָׂא אֶת רֹאשׁ מִלְקוֹחַ ^{plunder} הַשְּׁבִי בְּאָדָם וּבְבִהֵמָה אֶתְּ
וְאֶלְעֶזֶר הַכֹּהֵן וְרִאשֵׁי אֲבוֹת הָעֵדָה:

Rashi
שא את ראש. קח את החשבון;

27 וְחֲצִיתָ אֶת־הַמִּלְקוֹחַ בֵּין תַּפְשֵׁי הַמִּלְחָמָה הַיֵּצְאִים
לְצָבָא וּבֵין כָּל־הָעֵדָה:

to cut or
split in two

Rashi
וחצית את המלקוח בין תפשי המלחמה וגו'. חציו לאלו וחציו לאלו:

28 וְהִרְמֹתָ מְכֹס ^{customs duty} לַיהוָה מֵאֵת אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה
הַיֵּצְאִים לְצָבָא אֶחָד נֶפֶשׁ מִחֻמָּשׁ הַמֵּאוֹת מִן־הָאָדָם
וּמִן־הַבְּקָר וּמִן־הַחֲמֹרִים וּמִן־הָעֶזָּאן:

29 מִמִּחֲצִיתָם תִּקְחוּ וְנָתַתָּה לְאֶלְעֶזֶר הַכֹּהֵן תְּרוּמַת יְהוָה:

half

And from the half of the Bnei Yisroel,
take one part out of fifty, of the people,
cattle, donkeys, sheep, and of all the
other animals, and give it to the Levites
who are entrusted with the Mishkon of
Adonoy.”

ומפלגות בני ישראל תסב חד דאתחד מן חמשין מן
אנשא מן תורי מן חמרי ומן ענא מכל בעירא ותתן
יתהון ללואי נטרי מטרת משכנא דיי

Moshe and Elozor the kohein did as
Adonoy commanded Moshe.

ועבד משה ואלעזר כהנא כמא די פקיד יי ית משה

The spoil was—in addition to the booty
that was taken by the army: 675,000

והיה דברתא שאר ביזא די בזו עמא די נפקו לחילא
ענא שית מאה ושבעין וחמשא אלפין

30 וממחצת בני ישראל תקח | אחד | אחז מן החמשים

מן האדם מן הבקר מן החמרים ומן הצאן

מכל הבהמה ונתתה אתם ללויים שמרי משמרת

משכן יהוה:

31 ויעש משה ואלעזר הכהן כאשר צוה יהוה את משה:

32 ויהי המלקוח יתר ^{contempt} הבז ^{to plunder} אשר ^{בזזו} עם

הצבא צאן שש מאות אלף ושבעים אלף

וחמשת אלפים:

Rashi

ויהי המלקוח יתר הבז. לפי שלא נצטוו להרים מכס מן המטלטלין אלא מן המלקוח כתב את הלשון הזה ויהי המלקוח שבא
לכלל חלוקה ולכלל מכס שהיה עודף על בז המטלטלין אשר בזזו עם הצבא איש לו ולא בא לכלל חלוקה מספר הצאן וגו':

72,000 cattle,

ותורי שבעין ותירין אלפין

61,000 donkeys,

וחמרי שיתין וחד אלפין

33 ובקר שנים ושבעים אלף:

34 וחמרים אחד וששים אלף:

And the number of women who did not have intimate relations with a man all the souls amounted to 32,000.

וּנְפֹשׁ דְאִנְשָׁא מִן נְשִׂיא דִּי לֹא יָדְעָא מִשְׁכָּבִי דְכוּרָא
כָּל נַפְשָׁתָא תְּלָתִין וּתְרִין אֲלָפִין

The half-portion of those who went in the army, the amount of sheep [was] 337,500

וְהָיוּ פְּלִגּוּתָא חוּלָק גּוֹבְרִיא דְנִפְקוּ לְחִילָא מִנֵּין עֲנָא
תְּלַת מָאָה וּתְלָתִין וּשְׁבַע אֲלָפִין וְחֲמִשׁ מָאָה

The tribute to Adonoy from the sheep, amounted to 675.

וְהָיוּ נְסִיבָא קָדָם יִי מִן עֲנָא שִׁית מָאָה שְׁבַעִין וְחֲמִשׁ

From the 36,000 cattle the tribute to Adonoy amounted to 72.

וּתּוֹרֵי תְּלָתִין וּשְׁתָּא אֲלָפִין וְנְסִיבָהוֹן קָדָם יִי שְׁבַעִין
וּתְרִין

From the 30,500 donkeys the tribute to Adonoy amounted to 61.

וְחֲמִרֵי תְּלָתִין אֲלָפִין וְחֲמִשׁ מָאָה וְנְסִיבָהוֹן קָדָם יִי
שְׁתֵּין וְחָד

From the 16,000 people the tribute to Adonoy amounted to 32 people.

וּנְפֹשׁ אִנְשָׁא שְׁתָּא עֶשְׂרִי אֲלָפִין וְנְסִיבָהוֹן קָדָם יִי
תְּלָתִין וּתְרִין נַפְשִׁין

35 וּנְפֹשׁ אָדָם מִן-הַנָּשִׁים אֲשֶׁר לֹא-יָדְעוּ מִשְׁכָּב זָכָר
כָּל-נֶפֶשׁ שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אָלֶף:

36 וַתְּהִי הַמִּחְצָה ^{half} חֶלֶק הַיָּצְאִים בַּצֹּבָא מִסֶּפֶר הַצֹּאֵן

שְׁלֹשׁ-מֵאוֹת אָלֶף וּשְׁלֹשִׁים אָלֶף וּשְׁבַעֶת אֲלָפִים וְחֲמִשׁ
מֵאוֹת:

37 וַיְהִי הַמֶּכֶס לַיהוָה מִן-הַצֹּאֵן שֵׁשׁ מֵאוֹת חֲמִשׁ

וּשְׁבַעִים:

38 וַהֲבָקָר שִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אָלֶף וּמֶכֶסָּם לַיהוָה שְׁנַיִם

וּשְׁבַעִים:

39 וְחֲמֹרִים שְׁלֹשִׁים אָלֶף וְחֲמִשׁ מֵאוֹת וּמֶכֶסָּם לַיהוָה

אַחַד וּשְׁשִׁים:

40 וּנְפֹשׁ אָדָם שִׁשָּׁה עֶשְׂרִי אָלֶף וּמֶכֶסָּם לַיהוָה שְׁנַיִם

וּשְׁלֹשִׁים נֶפֶשׁ:

Moshe gave the tribute as a gift to
Adonoy, to Elozor the kohein, as
Adonoy had commanded Moshe.

וַיִּהְיֶה מֹשֶׁה יָת נָסִיב אֶפְרָשִׁיתָא קָדָם יִי לְאֶלְעָזָר
כִּהְנָא כָמָא דִּי פִקִּיד יִי יָת מֹשֶׁה

From the half [designated] for Bnei
Yisroel that Moshe divided from the
men of the army:

וּמִפְלָגוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי פִלַּג מֹשֶׁה מִן גּוֹבְרִיא דְנִפְקוּ
לְחִילָא

41 וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־מִכָּס תְּרוּמַת יְהוָה לְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

42 וּמִמַּחְצִית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חָצָה מֹשֶׁה מִן־הָאֲנָשִׁים
הַצְבָּאִים:

Rashi

וממחצית בני ישראל אשר חצה משה. לעדה. והוציאה להם מן האנשים הצובאים:

The community's half consisted of
337,500 sheep,

וְהָיוּ פְלָגוֹת כְּנִשְׁתָּא מִן עֲנָא תַלַּת מֵאָה וּתְלָתִין
וְשִׁבְעָא אֲלָפִין וְחֲמִשׁ מֵאָה

43 וַתְּהִי מַחְצֶת הָעֵדָה מִן־הַצֹּאן שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף
וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף שִׁבְעַת אֲלָפִים וְחֲמִשׁ מֵאוֹת:

Rashi

ותהי מחצת העדה. כך וכך:

36,000 cattle,

וְתוֹרֵי תְלָתִין וְשֵׁתָא אֲלָפִין

44 וּבָקָר שְׁשֶׁה וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף:

30,500 donkeys,

וְחֲמֵרֵי תְלָתִין אֲלָפִין וְחֲמִשׁ מֵאָה

45 וְחֲמֵרִים שְׁלֹשִׁים אֶלֶף וְחֲמִשׁ מֵאוֹת:

and 16,000 people.

וְנַפְשָׁא דְאֲנָשָׁא שְׁתָּא עֶשְׂרֵי אֲלָפִין

46 וְנַפְשׁ אָדָם שְׁשֶׁה עֶשְׂרֵי אֶלֶף:

Moshe took from Bnei Yisroel's half, one part out of the fifty, from the people and from the animals, and gave them to the Levites who are entrusted with the Mishkon of Adonoy; as Adonoy had commanded Moshe.

וַיִּסַּב מֹשֶׁה מִפְּלִגּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת דְּאֶתְחַד חֵד מִן חֻמָּשִׁין מִן אֲנָשָׁא וּמִן בְּעִירָא וְיֵהָב יִתְהוֹן לְלוֹאֵי נְטָרֵי מִטֵּרֶת מִשְׁכָּנָא דִּי כָמָא דִּי פִקִּיד יֵי יֵת מֹשֶׁה

47 וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִמִּחְצַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הָאֶחָז אֶחָד

מִן־הַחֻמָּשִׁים מִן־הָאָדָם וּמִן־הַבְּהֵמָה וַיִּתֵּן אֹתָם לְלוֹוִים

שְׁמֵרֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה

אֶת־מֹשֶׁה:

Rashi

ויקח משה וגו':

The army officers approached Moshe—the officers who were over divisions of the thousands and the officers of the thousands, and the officers of the hundreds.

וַיִּקְרְבוּ לְוֹת מֹשֶׁה דְּמִמְנֵן עַל אֲלָפֵי חִילָא רַבְּנֵי אֲלָפִין וְרַבְּנֵי מֵאוֹתָא

48 וַיִּקְרְבוּ אֶל־מֹשֶׁה הַפְּקָדִים אֲשֶׁר לְאֲלָפֵי הַצָּבָא שָׂרֵי

הָאֲלָפִים וְשָׂרֵי הַמֵּאוֹת:

Rashi

הפקודים. הממונים:

And they said to Moshe: "Your servants have taken a census of the soldiers who went out to war and not one of us is missing.

וַאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה עֲבָדֶיךָ קִבְּלִי יֵת חוֹשְׁבֵן גְּבָרֵי מְגִיחֵי קֶרְבָּא דִּי עֲמָנָא וְלֹא שָׁגָא מִנָּנָא אֲנָשׁ

49 וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה עֲבָדֶיךָ נִשְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ אֲנָשֵׁי

הַמִּלְחָמָה אֲשֶׁר בִּידֵּנוּ וְלֹא־נִפְקַד מִמֶּנּוּ אִישׁ:

Rashi

ולא נפקד. ולא נחסר ותרגומו ולא שגא אף הוא בלשון ארמי חסרון כמו (בראשית לא, לט) אנכי אחטנה תרגומו דהות שגיא ממנינא וכן (שמואל-א כ, יח) כי יפקד מושבך. יחסר מקום מושבך. איש הרגיל לישב שם וכן (שם כז) ויפקד מקום דוד. נחסר מקומו ואין איש יושב שם:

We have therefore brought an offering for Adonoy. Any man who found a gold article—an anklet, or a bracelet, a ring, earring or clasp [has dedicated it for Adonoy] to atone for ourselves before Adonoy.”

וְקָרְבָּנָא יִתְּ קוֹרְבָּנָא דִּי גִבְרָא דְאַשְׁכַּח מֵאֵן דְּדִּהַב
שִׁירִין וְשִׁבְכִין עֲזָקוֹן קִדְשִׁין וּמַחוּד לְכַפֵּרָא עַל נַפְשָׁתָנָא
קָדָם יי

50 וַיָּקָרְבְּ אֶת־קָרְבָּן יְהוָה אִישׁ אֲשֶׁר מָצָא כְּלִי־זָהָב

a jewel earring bracelet properly
וְכֹמֶז עֲגִיל טַבַּעַת וְצִמִּיד אֲצַעְדָּה

לְכַפֵּר עַל־נַפְשָׁתֵינוּ לִפְנֵי יְהוָה:

Rashi

אצעדה. אלו צמידים של רגל:

וצמיד. של יד:

עגיל. נזמי אוזן:

וכומו. דפוס של בית הרחם לכפר על הרהור הלב של בנות מדין:

Moshe and Elozor the kohein took the gold from them, every fashioned article.

וַיִּסְיֹב מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר כֹּהֲנָא יֵת דְּהָבָא מִנְהוֹן כָּל מֵאֵן
דְּעוֹבָדָא

51 וַיִּלָּח מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת־הַזָּהָב מֵאֲתָם כָּל כְּלִי

מַעֲשֶׂה:

All the gold of the offering that they set apart for Adonoy was 16,750 shekolim, from the officers who were over divisions of the thousands and from the officers who were over divisions of the hundreds.

וַהֲוָה כָּל דְּהַב אֶפְרָשׁוּתָא דְּאַפְרָשׁוּ קָדָם יי שְׁתָּא עֶשְׂרִי
אַלְפִין שְׁבַע מֵאָה וְחֲמִשִּׁין סְלָעִין מִן רַבְּנֵי אֶלְפִין וּמִן
רַבְּנֵי מֵאוֹתָא

52 וַיְהִי | כָּל־זָהָב הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הָרִימוּ לַיהוָה שִׁשָּׁה

עֶשְׂרִי אֶלֶף שְׁבַע־מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל מֵאֵת שָׂרֵי

הָאֲלָפִים וּמֵאֵת שָׂרֵי הַמֵּאוֹת:

The men of war, took booty for themselves.

53 אֲנָשֵׁי הַצָּבָא בָּזְזוּ אִישׁ לְוֹ:

גִּבְרֵי דְחִילָא בָּזוּ גִבְרַ לְנַפְשֵׁיהּ

Moshe and Elozor the kohein took the gold from the officers who were over divisions of the thousands and the hundreds, and they brought it to the Tent of Meeting as a remembrance for Bnei Yisroel before Adonoy.

54 וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת־הַזָּהָב מֵאֵת שָׂרֵי

memory

הָאֲלָפִים וְהַמֵּאוֹת וַיָּבִיאוּ אֹתוֹ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד זָכְרוֹן

לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי יְהוָה: (פ)

וּנְסִיב מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר כֹּהֲנָא יֵת דְּהָבָא מִן רַבְנֵי אֲלָפִין
וּמֵאוֹתָא וַאֲתִיאוּ יְתִיה לְמַשְׁכַּן זְמָנָא דְּכִרְנָא לְבְנֵי
יִשְׂרָאֵל קָדָם יי

שלישי

במדבר 32

Very large herds belonged to the children (tribes) of Reuvein and Gad— [an] extremely large [number]; and they saw the land of Ya'zeir and the land of Gilad, and behold, the region was an area for livestock.

1 וּמִקְנֶה | רַב הָיָה לְבְנֵי רְאוּבֵן וּלְבְנֵי־גָד עֲצוֹם מְאֹד

וַיֵּרְאוּ אֶת־אֶרֶץ יַעְזָר וְאֶת־אֶרֶץ גִּלְעָד וְהִנֵּה הַמָּקוֹם

מָקוֹם מִקְנֶה:

וּבְעֵיר סְגִי הָיָה לְבְנֵי רְאוּבֵן וּלְבְנֵי גָד תְּקִיף לַחֲדָא וְחִזּוּ
יֵת אֶרֶע יַעְזָר וְיֵת אֶרֶע גִּלְעָד וְהָא אֶתְרָא אֶתְרָא כְּשֹׁר
לְבֵית בְּעִיר

The tribes of Reuvein and Gad came and spoke to Moshe and to Elozor the kohein, and to the princes of the community, saying:

וַאֲתָנוּ בְנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן וַאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה וְלֵאֱלֹעֶזֶר כֹּהֵנָא
וְלִרְבֵּרְבֵי כְנֻשָּׁתָא לְמִימָר

“Ataros, Divon, Ya’zeir, Nimrah, Cheshbon, Elalei, Sevam, Nevo and Be’on,

מְכַלְלָתָא וּמְלַבְשָׁתָא וְכוֹמְרִין וּבֵית גְּמָרִין וּבֵית
חוֹשְׁבֹנָא וּבְעֵלֵי דְבָבָא וְסִימָא וּבֵית קְבוּרָתָא דְּמֹשֶׁה
וּבְעוֹן

the land that Adonoy struck down before Bnei Yisroel, is an area for livestock; and your servants have livestock.”

אַרְעָא דִּי מָחָא יֵי יֵת יִתְבָּהָא קָדָם כְּנֻשָּׁתָא דִּישְׂרָאֵל
אַרְע כְּשָׂרָא לְבֵית בְּעִיר הִיא וְלַעֲבָדֵי אֵית בְּעִיר

They said: “If we have found favor in your eyes, let this land be given to your servants as a possession. Do not bring us over the Yardein.”

וַאֲמָרוּ אִם אֲשַׁכְחָנָא רַחֲמִין בְּעֵינֶיךָ תִּתֵּיב יֵת אַרְעָא
הָדָא לַעֲבָדֵיךָ לְאַחְסָנָא לֹא תַעֲבְרִינָנָא יֵת יַרְדֵּנָא

2 וַיָּבֹאוּ בְנֵי־גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֱלֹעָזָר
הַכֹּהֵן וְאֶל־נְשִׂאֵי הָעֵדָה לֵאמֹר:

3 עֲטָרוֹת וְדִיבֹן וַיַּעְזֵר וְנִמְרָה וְחֶשְׁבֹּן וְאֶלְעָלָה וְשֵׁבַם וְנֵבֹ
וּבְעוֹן:

Rashi

עטרות ודיבון וגו'. מארץ סיחון ועוג היו:

4 הָאֶרֶץ אֲשֶׁר הִכָּה יְהוָה לִפְנֵי עַדְתִּי יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ מְקַנָּה
הִוא וְלַעֲבָדֶיךָ מְקַנָּה: (ס)

5 וַיֹּאמְרוּ אִם־מָצָאנוּ חֵן בְּעֵינֶיךָ יִתֵּן אֶת־הָאֶרֶץ הַזֹּאת
לַעֲבָדֶיךָ לְאַחְזָהּ אֶל־תַּעֲבְרֵנוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן:

Moshe said to the children (tribes) of Gad and Reuvein: "Should your brothers go out to war while you settle here?

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְבְנֵי גָד וְלְבְנֵי רְאוּבֵן הָאֲחִיכֶם יֵצְאוּ
לְקָרְבָּא וְאַתֶּם תִּתְּבוּן הֵכָּא

Rashi

האחיהם. לשון תמיהה הוא:

Why do you dishearten Bnei Yisroel from crossing over to the land that Adonoy has given them?

וְלָמָּה תוֹנוּן יֵת לְבָא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִלְּמַעְבַּר לְאַרְעָא
דִּיהַב לְהוֹן יִי

Rashi

ולמה תניאון. תסירו ותמניעו לבם מעבור שיהיו סבורים שאתם יראים לעבור מפני המלחמה וחוזק הערים והעם:

This is what your fathers did when I sent them from Kadeish Barnei'a to look at the land.

כְּדִין עֲבָדוּ אֲבֹתֶיכֶם כַּד שְׁלַחִית יְתָהוֹן מִרְקָם גִּיאָה
לְמַחֲזֵי יֵת אֶרְעָא

Rashi

מקדש ברנע. כך שמה ושני קדש היו:

They went up to Nachal Eshkol and saw the land. They then disheartened Bnei Yisroel from coming into the land that Adonoy has given them.

6 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְבְנֵי־גָד וְלְבְנֵי רְאוּבֵן הָאֲחִיכֶם יֵצְאוּ
לְמִלְחָמָה וְאַתֶּם תֵּשְׁבוּ פֹה:

7 וְלָמָּה תִּנְאוּן [תְּנִיאוּן] אֶת־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעֲבֹר
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם יְהוָה:

8 כֹּה עָשׂוּ אֲבֹתֵיכֶם בְּשַׁלְּחִי אֹתָם מִקֵּדֶשׁ בְּרָנֵעַ לְרֹאשׁוֹת
אֶת־הָאָרֶץ:

9 וַיַּעֲלֵוּ עַד־נַחַל אֶשְׁכּוֹל וַיִּרְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וַיִּנְיֵאוּ אֶת־לֵב
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִבְלִתִּיבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם
יְהוָה:

וּסְלִיקוּ עַד נִחַלָּא דְאַתְכֵּלָּא וַחֲזוּ יְת אֶרְעָא וְאוֹנִיאוּ יְת לְבָא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדִיל דְּלֹא לְמִיעֵל לְאַרְעָא דִּיהֵב לְהוֹן יִי

Adonoy displayed His anger on that day and He swore, saying:

10 וַיַּחֲרֵאֲף יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּשָּׁבַע לֵאמֹר:

וַתִּקְרֵי רֹגְזָא דִּי בְיוֹמָא הַהוּא וְקִיִּים לְמִימַר

'None of the men who came up from Egypt will see—those who are twenty years and above—the land that I swore to Avraham, Yitzchok and Yaakov, for they did not follow Me fully.

11 אִם־יֵרְאוּ הָאֲנָשִׁים הָעֹלָיִם מִמִּצְרַיִם מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה

וְלִמְעֹלָה אֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק

וְלִיעֲקֹב כִּי לֹא־מָלְאוּ אַחֲרָי:

אִם יַחֲזוּן גְּבֵרַיָּא דְסְלִיקוּ מִמִּצְרַיִם מִבְּר עֶשְׂרִין שָׁנִין
וְלִעֲלֵילָא יְת אֶרְעָא דִּי קִיִּימִית לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב
אַרִי לֹא אֲשֻׁלִּימוּ בְּתֵר דְּחִלְתִּי

Except for Kaleiv, son of Yefuneh, the Kenizite, and Yehoshua, son of Nun, because they followed Adonoy fully.'

a Kenizzite
or
descendant...

12 בְּלִתִּי כָּלֵב בֶּן־יִפְנֶה הַקִּנִּזִּי וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן כִּי מָלְאוּ

אַחֲרַי יְהוָה:

אַלְהוֹן כָּלֵב בֶּר יִפְנֶה קִנְזָּא וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּר נוּן אַרִי
אֲשֻׁלִּימוּ בְּתֵר דְּחִלְתָּא דִּי

Rashi

הקנזי. חורגו של קנז היה וילדה לו אמו של כלב את עתניאל (סוטה יא, ב):

Adonoy displayed anger against Yisroel and He made them wander in the wilderness for forty years, until the end (death) of the entire generation that had done evil in the eyes of Adonoy.

to waver

13 וַיַּחֲרֵאֲף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּנָּעַם בְּמִדְבַּר אֲרָבָעִים

שָׁנָה עַד־תָּמָּם כָּל־הַדּוֹר הָעֹשֶׂה הָרָע בְּעֵינֵי יְהוָה:

וַתִּקְרֵי רֹגְזָא דִּי בְיִשְׂרָאֵל וַיִּטְרְדוּן בְּמִדְבָּרָא אֲרָבָעִין
שָׁנִין עַד דְּסָפָּ כָּל דְּרָא דְעָבִיד דְּבִישׁ קָדָם יִי

Rashi

וינעם. ויטלטלם. מן נע ונד (ס"א וטלטלם בנע ונד):

Behold, you have now risen in the place
of your fathers as a group of sinners, to
add to the wrath of Adonoy against
Yisroel.

וְהִנֵּה קָמְתֶם עַל־אֲבֹתֵיכֶם כְּגֵרֵי אֲדֹנָי
לְסִפּוֹת עוֹד עַל חַרֹּן אַף־יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל

14 וְהִנֵּה קָמְתֶם תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם תַּרְבוֹת אֲנָשִׁים חַטָּאִים
לְסִפּוֹת עוֹד עַל חַרֹּן אַף־יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל: properly

Rashi

לספות. כמו (ישעיה כט, א) ספו שנה על שנה (ירמיה ז, כא) עולותיכם ספו וגו' לשון תוספת:

If you will turn away from following
Him, He will again place them in the
wilderness. and you will destroy this
entire nation."

אֲרִי תִּתּוּבֹן מִבֵּתֶר דַּחֲלִיתִיָּה וְיֹסִיף עוֹד לְאַחֲרוּתָהוֹן
בְּמִדְבָּרָא וּתְחַבְּלוֹן לְכָל עַמָּא הַדִּין

15 כִּי תִשׁוּבוּ מֵאַחֲרָיו וְיֹסֶף עוֹד לְהַנִּיחוֹ בְּמִדְבָּר וּשְׁחַתֵּם
לְכָל־הָעָם הַזֶּה: (ס)

They (the tribes of Reuvein and Gad)
approached him (Moshe) and said: "We
will build enclosures for our flocks here
and cities for our children.

וַיִּגָּשׁוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ גִדְרֹת צֹאן נִבְנֶה לְמִקְנֵנוּ פֹּה
וְעָרִים לְטַפְּנוּ:

16 וַיִּגָּשׁוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ גִדְרֹת צֹאן נִבְנֶה לְמִקְנֵנוּ פֹּה
וְעָרִים לְטַפְּנוּ: inclosure children

Rashi

נבנה למקננו פה. חסים היו על ממונם יותר מבניהם ובנותיהם שהקדימו מקניהם לטפם. אמר להם לא כן עשו העיקר עיקר
והטפל טפל בנו לכם תחלה ערים לטפכם ואחר כך גדרות לצאנכם (תנחומא ז):

We will then arm ourselves rapidly, and
will be ready to go before Bnei Yisroel
until we have brought them to their
place. Our children will dwell in
fortified cities because of the
inhabitants of the land.

וְאֶנְחָנוּ נִזְדָּרִים מִבְּעֵין קֶדֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד דִּי נַעֲלִינוּ
לְאַתְרֵהוֹן וַיִּתְּבוּן טַפְלָנָא בְּקִרְוֵין כְּרִיכִין מִן קֶדֶם יְתִבִּי
אַרְעָא

Rashi

ואנחנו נחלץ חשים. נזדיין מהירים כמו (ישעיה ח, א) מהר שלל חש בו (שם ה, יט) ימהר יחשה:
לפני בני ישראל. בראשי גייסות. מתוך שגבורים היו. שכן נאמר בגד (דברים לג, כ) וטרף זרוע אף קדקד ואף משה חזר ופירש
להם באלה הדברים (שם ג, יח) ואצו אתכם בעת ההיא וגו' חלוצים תעברו לפני אחיכם בני ישראל כל בני חיל. וביריחו כתיב
(יהושע ו, יג) והחלוץ הולך לפניו זה ראובן וגד שקיימו תנאם:
וישב טפנו. בעודנו אצל אחינו:
בערי המבצר. שנבנה עכשיו:

We will not return to our homes until
each person of Bnei Yisroel takes
possession of his hereditary property.

לֹא נָשׁוּב אֶל־בֵּיתֵינוּ עַד הַתְּנַחֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גְּבֵר
אֲחֻסְנֵתִיָּה

But we do not want to take possession
with them across the Yardein and
beyond, for, our inheritance came to us
to the east of the Yardein."

אַרִּי לֹא נַחְסִין עִמָּהוֹן מַעְבְּרָא לִירְדֵּנָא וּלְהָלָא אַרִּי
מְבִילָנָא אֲחֻסְנֵתִיָּה לָנָא מַעְבְּרָא לִירְדֵּנָא מְדִינָתָא

17 וְאֶנְחָנוּ נִחְלָץ חָשִׁים לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עַד אֲשֶׁר
אִם־הִבִּיאֲנָם אֶל־מְקוֹמָם וַיָּשֻׁב טַפְנוּ בְּעָרֵי הַמִּבְצָר
מִפְּנֵי יִשְׁבֵי הָאָרֶץ:

18 לֹא נָשׁוּב אֶל־בֵּיתֵינוּ עַד הַתְּנַחֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ
נַחֲלָתוֹ:

19 כִּי לֹא נִנְחַל אִתָּם מַעְבַּר לִירְדֵּן וְהָלָא כִּי בָּאָה
נַחֲלָתֵנוּ אֵלֵינוּ מַעְבַּר הִירְדֵּן מִזְרָחָה: (פ)

Rashi

מעבר לירדן וגו'. בעבר המערבי:

כי באה נחלתנו. כבר קבלנוה בעבר המזרחי:

רביעי

Moshe said to them: "If you will do this, if you will arm yourselves before Adonoy and go forth to the war,

וַאֲמַר לְהוֹן מֹשֶׁה אִם תַּעֲבֹדוּן יְת פִּתְגָמָא הָדִין אִם
תִּזְדָּרוּן קָדָם עֲמָא דִּי לְקָרְבָּא

and every armed man will cross the Yardein, before Adonoy, until He has driven His enemies before Him,

וַיַּעֲבֹר לְכוֹן כָּל דְּמִזְרוּ יְת יִרְדְּנָא קָדָם עֲמָא דִּי עַד
דִּיתְרֹךְ יְת בְּעָלֵי דְבְבוּהֵי מִן קְדָמוּהֵי

and the land is conquered before Adonoy—afterwards you will return. You will then be vindicated from Adonoy and from Yisroel, and this land will become yours permanently, before Adonoy.

וְתִתְּכַבֵּשׁ אֶרְעָא קָדָם עֲמָא דִּי וּבְתֵר כֹּן תְּתוּבוּן וְתִהְיוּ
זָכָאִין מִן קָדָם יִי וּמִיִּשְׂרָאֵל וְתִהִי אֶרְעָא הָדָא לְכוֹן
לְאַחַסְנָא קָדָם יִי

20 וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה אִם-תַּעֲשׂוּן אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה

אִם-תַּחֲלֹצוּ לִפְנֵי יְהוָה לְמַלְחָמָה:

21 וְעָבַר לָכֶם כָּל-חַלּוּץ אֶת-הַיַּרְדֵּן לִפְנֵי יְהוָה עַד הוֹרִישׁוּ

אֶת-אֹיְבָיו מִפְּנָיו:

22 וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה וְאַחֵר תָּשׁוּבוּ וְהִיִּיתֶם נִקְיִים

מִיְהוָה וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהִיִּתְּהָ הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם לְאַחֲזָהּ

לִפְנֵי יְהוָה:

But if you will not do this, behold, you
will have sinned against Adonoy and
you must realize that your sin will find
you!

וְאִם לֹא תַעֲבֹדוּן כֵּן הָא חֲבָתוֹן קָדָם יְי וְתִדְעוּן
חֲבָתְכֹן דְּתִשְׁפַּח יִתְכֹן

Build for yourselves cities for your
children and enclosures for your sheep.
But what you have expressed verbally,
you must fulfill."

בְּנוּ לִכֹּן קִרְוִין לְטַפְלֵכֹן וְחִטְרִין לְעִנְכֹן וְדִפּוֹק
מִפּוֹמֵכֹן תַּעֲבֹדוּן

23 וְאִם-לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן הִנֵּה חָטֵאתֶם לַיהוָה וְדַעוּ
חֲטֵאתְכֶם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶתְכֶם:

24 בְּנוּ-לִכְּכֶם עָרִים לְטַפְּכֶם ^{children} וְגִדְרֹת ^{inclosure} לְצִנְאֵכֶם ^{a flock} וְהִיצֵא
מִפִּיכֶם תַּעֲשׂוּ:

Rashi

לצנאכם. תיבה זו מגזרת (תהלים ח, ח) צנה ואלפים כלם. שאין בו אל"ף מפסיק בין נו"ן לצד"י ואל"ף שבא כאן אחר הנו"ן במקום ה"א של צנה הוא. מיסודו של רבי משה הדרשן למדתי כן:
והיצא מפיכם תעשו. לגבוה. שקבלתם עליכם לעבור למלחמה עד כבוש וחלוק שמושה לא בקש מהם אלא ונכבשה ואחר תשובו והם קבלו עליהם עד התנחל הרי הוסיפו להתעכב שבע שחלקו וכן עשו:

The tribe of Gad and Reuvein said to
Moshe saying: "Your servants will do as
my master instructs.

וַאֲמָרוּ בְּנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן לְמֹשֶׁה לְמִימַר עֲבָדֶיךָ
יַעֲבֹדוּן כְּמֵא דִּי רְבוּנֵי מִפְקֹד

25 וַיֹּאמֶר בְּנֵי-גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר עֲבָדֶיךָ
יַעֲשׂוּ כְּאֲשֶׁר אֲדַנִּי מִצִּוָּה:

Rashi

ויאמר בני גד. כולם כאיש אחד:

Our children, wives, cattle and all
livestock will remain there in the cities
of Gil'ad.

טַפְלָנָא נְשָׂאָא גִיתָנָא וְכָל בְּעִירָנָא יְהוֹן תַּמָּן בְּקִרְוֵי
גִלְעָד

26 טַפְּנוּ נַשִּׁינוּ מִקְנֵנוּ וְכָל-בְּהֶמְתָּנוּ יִהְיוּ-שָׁם בְּעָרֵי הַגִּלְעָד:

And your servants will cross over—all those in the army—before Adonoy, to the war, as my master commands.”

וְעַבְדֵי יְעֹבְדוּן כָּל מִזְרֵי חֵילָא קָדָם עָמָא דִּי לְקָרְבָא
כְּמָא דִּי רַבּוּנִי מְמַלֵּל

Moshe commanded to them, Elozor the kohein, Yehoshua, son of Nun, and the heads of the tribes of Bnei Yisroel.

וּפְקֻד לְהוֹן מֹשֶׁה יֵת אֶלְעֶזֶר פִּהְנָא וְיֵת יְהוֹשֻׁעַ בֶּר נון
וְיֵת רִישֵׁי אֲבֹת שְׁבֻטֵיא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל

Rashi
ויצו להם. כמו עליהם ועל תנאם מינה אלעזר ויהושע. כמו (שמות יד, יד) ה' ילחם לכם:

Moshe said to them: “If the tribe of Gad and Reuvein will cross the Yardein with you, every man that is armed for battle before Adonoy, and the land is conquered before you, you shall give them the land of Gil’ad as a permanent possession.

וְאָמַר מֹשֶׁה לְהוֹן אִם יַעֲבְרוּן בְּנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן עִמָּכֹן
יֵת יִרְדְּנָא כָּל דְּמִזְרֵי לְקָרְבָא קָדָם עָמָא דִּי וְתִתְקַבֵּשׁ
אַרְעָא קְדָמִיכֹן וְתִתְּנוּן לְהוֹן יֵת אַרְעָא דְגִלְעָד
לְאַחֲסָנָא

But if they do not cross over with you, armed for battle, then they shall take possession among you in the land of Canaan.”

וְאִם לֹא יַעֲבְרוּן מִזְרֵיוֹ עִמָּכֹן וְיִחְסְנוּן בִּינִיכֹן בְּאַרְעָא
דְּכַנְעָן

27 וְעַבְדֵי יְעֹבְדוּן כָּל־חֵילוֹי צָבָא לִפְנֵי יְהוָה לְמַלְחָמָה
כְּאֲשֶׁר אָדֹנָי דָּבָר:

28 וַיִּצְוּ לָהֶם מֹשֶׁה אֶת אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן
וְאֶת־רָאשֵׁי אֲבוֹת הַמִּטּוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

29 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִם־יַעֲבְרוּ בְנֵי־גָד וּבְנֵי־רְאוּבֵן |

אִתְּכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן כָּל־חֵילוֹי לְמַלְחָמָה לִפְנֵי יְהוָה
וּנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵיכֶם וְנָתַתֶּם לָהֶם אֶת־אֶרֶץ הַגִּלְעָד
לְאַחֲזָה:

30 וְאִם־לֹא יַעֲבְרוּ חֵילוֹי אִתְּכֶם וְנִאָחֲזוּ בְּתוֹכְכֶם בְּאֶרֶץ
כַּנְעָן:

The tribes of Gad and Reuvein answered, saying: "As Adonoy has spoken to your servants, so shall we do.

וְאֶתִּיבּוּ בְנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן לְמִימָר יְתֵי דִּי מַלִּיל יִי
לְעִבְדָּךְ כֹּן נַעֲבֹד

We will cross over armed for battle before Adonoy, to the land of Canaan, and we shall [then] have our permanent inheritance on this side of the Yardein."

נִחְנָא נַעֲבֵר מִזְרוּזִין קָדָם עָמָא דִּי לְאַרְעָא דְכְנָעַן
וְעָמָא אַחֲוִידָת אַחֲסִנְתָּנָא מַעֲבָרָא לִירְדֵנָא

31 וַיַּעֲנוּ בְנֵי־גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן לְאֹמֶר אֶתְּ אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה
אֶל־עֲבָדֶיךָ כֹּן נַעֲשֶׂה:

32 נַחֲנוּ ^{we} נַעֲבֵר חֲלוּצִים לִפְנֵי יְהוָה אֶרֶץ כְּנָעַן וְאֶתְּנוּ
אֶחָזֶת נַחֲלָתְנוּ מֵעַבְרָ לִירְדֵן:

Rashi

ואתנו אחזת נחלתנו. כלומר בדינו וברשותנו תהי אחוזת נחלתנו מעבר הזה:

Moshe gave to them—to the tribe of Gad, to the tribe of Reuvein and to half the tribe of Menashe son of Yoseif—the empire of Sichon, king of the Emorites and the empire of Og, king of the Bashan, the land along with the cities within their borders, even the cities of the surrounding land.

וַיֵּהֱב לְהוֹן מֹשֶׁה לְבְנֵי גָד וּלְבְנֵי רְאוּבֵן וּלְפִלְגִּית
שְׁבֻטָא דְּמִנְשֶׁה בֶּר יוֹסֵף יֵת מְלָכוֹת סִיחֹן מְלָכָא
דְּאַמּוֹרָאָה וְיֵת מְלָכוֹת עֹג מְלָכָא דְּמִתָּנָן אֶרְעָא
לְקִירוֹהָא בְּתַחוּמֵּין קְרוּי אֶרְעָא סְחוּר סְחוּר

The sons of Gad built up Divon, Ataros, Aro'eir,

וּבְנוּ בְנֵי גָד יֵת דִּיבּוֹן וְיֵת עֲטָרוֹת וְיֵת עֲרֵעַר

33 וַיֵּתֵן לָהֶם | מֹשֶׁה לְבְנֵי־גָד וּלְבְנֵי רְאוּבֵן וְלַחֲצִי | שְׁבֻט
| מְנַשֶּׁה בֶּן־יוֹסֵף אֶת־מַמְלַכַּת סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי
וְאֶת־מַמְלַכַּת עֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן הָאֶרֶץ לְעֹרֵיהָ ^{her border} בְּגִבְלֹת
עֲרֵי הָאֶרֶץ סָבִיב:

34 וּבְנוּ בְנֵי־גָד אֶת־דִּיבּוֹן וְאֶת־עֲטָרוֹת וְאֶת עֲרֵעַר:

Atros Shofan, Yazeir, Yogbehah,

35 וְאֶת־עֲטֹרֹת שׁוֹפָן וְאֶת־יַעְזֵר וַיִּגְבְּהָהּ:

וְיֵת עֲטֹרֹת שׁוֹפָן וְיֵת יַעְזֵר וַיִּרְמָתָא

Beis Nimrah, and Beis Haran as
fortified cities and sheep pens.

36 וְאֶת־בֵּית נִמְרָה וְאֶת־בֵּית הָרָן עָרֵי מִבְצָר וּגְדֵרֹת צֹאן:

וְיֵת בֵּית נִמְרָה וְיֵת בֵּית הָרָן קְרוֹיִן כְּרִיכִן וְחֲטָרִין דְּעֹאן

Rashi

ערי מבצר וגדרות צאן. זה סוף הפסוק מוסב על תחלת הענין ויבנו בני גד את הערים הללו להיות ערי מבצר וגדרות צאן:

The tribe of Reuvein built up Cheshbon,
El'alei, Kiryasayim,

37 וּבְנֵי רְאוּבֵן בָּנוּ אֶת־חֶשְׁבּוֹן וְאֶת־אֶלְעֵלָא וְאֶת קִרְיַת־יִם:

וּבְנֵי רְאוּבֵן בָּנוּ יֵת חֶשְׁבּוֹן וְיֵת אֶלְעֵלָא וְיֵת קִרְיַת־יִם

Nevo, Ba'al Me'on—their names having
been changed, and Sivmah. They
retained the names of the other cities
that they built.

38 וְאֶת־נְבוֹ וְאֶת־בְּעֵל מְעֹן מוֹסַבֵּת שֵׁם וְאֶת־שִׁבְמָה

וַיִּקְרְאוּ בְשֵׁמֹת אֶת־שְׁמוֹת הָעָרִים אֲשֶׁר בָּנוּ:

וְיֵת נְבוֹ וְיֵת בְּעֵל מְעֹן מִקֶּפֶן שְׁמָהֶן וְיֵת שִׁבְמָה וַיִּקְרְוּ

בְּשֵׁמָהֶן יֵת שְׁמָהֶת קְרוֹיָא דִּי בְנוֹ

Rashi

ואת נבו ואת בעל מעון מוסבת שם. נבו ובעל מעון שמות עבודת אלילים הם והיו האמוריים קורים עריהם על שם עבודת אלילים שלהם ובני ראובן הסבו את שמות לשמות אחרים וזהו מוסבות שם נבו ובעל מעון מוסבות לשם אחר: ואת שבמה. בנו שבמה והיא שבם האמורה למעלה (לעיל ג):

The sons of Machir, son of Menashe,
went to Gil'ad and captured it, and
drove out the Amorites who were in it.

39 וַיֵּלְכוּ בְנֵי מַכִּיר בֶּן־מְנַשֶּׁה גִלְעָדָה וַיִּלְכְּדוּהָ וַיּוֹרֶשׁ

אֶת־הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר־בָּהּ:

וַאֲזָלוּ בְנֵי מַכִּיר בֶּר מְנַשֶּׁה לְגִלְעָד וַיִּכְבְּשׁוּהָ וַתִּרְיֹךְ יֵת

אֱמֹרָאָה דִּי בָהּ

Rashi

ויורש. כתרגומו ותרין. שתיבת רי"ש משמשת שתי חלוקות לשון ירושה ולשון הורשה שהוא טירוד ותרין:

Moshe gave the Gil'ad to Machir, son of Menashe, and he settled in it.

40 וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־הַגִּלְעָד לְמַכִּיר בֶּן־מְנַשֶּׁה וַיֵּשֶׁב בָּהּ:

וַיֵּהָב מֹשֶׁה יָת גִּלְעָד לְמַכִּיר בֶּן מְנַשֶּׁה וַיֵּתֵב בָּהּ

Yair, son of Menashe, went and conquered their villages and called them Chavos Yair.

41 וַיָּאִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה הֵלֵךְ וַיִּלְכְּדוּ אֶת־חֻתֵּיהֶם וַיִּקְרָא

אֶתֵּהֶן חֻת יָאִיר:

וַיָּאִיר בֶּן מְנַשֶּׁה אָזַל וַיִּכְבֹּשׁ יָת כְּפָרְנִיָּהוּן וַיִּקְרָא יֵתֵהֶן

כְּפָרְנִי יָאִיר

Rashi

חֻתֵּיהֶם. כְּפָרְנִיָּהוּן:

ויקרא אתהן חות יאיר. לפי שלא היו לו בנים קראם בשמו לזכרון:

Novach went and conquered Kenas and its suburbs, and called it Novach, after his own name.

42 וְנֹבַח הֵלֵךְ וַיִּלְכְּדוּ אֶת־קִנָּת וְאֶת־בְּנוֹתֶיהָ וַיִּקְרָא לָהּ נֹבַח

בְּשֵׁמוֹ: (פ)

וְנֹבַח אָזַל וַיִּכְבֹּשׁ יָת קִנָּת וַיֵּת כְּפָרְנִיָּהָ וַיִּקְרָא לָהּ נֹבַח

בְּשֵׁמָהּ

Rashi

ויקרא לה נבח. לה אינו מפיק ה"א וראיתי ביסודו של רבי משה הדרשן לפי שלא נתקיים לה שם זה לפיכך הוא רפה.

שמשמע מדרשו כמו לא. ותמהני מה ידרוש בשתי תיבות הדומות לה (רות ב, יד) ויאמר לה בועז (זכריה ה, יא) לבנות לה

בית:

במדבר 33

These are the journeys of Bnei Yisroel who went out of Egypt in organized groups under the leadership of Moshe and Aharon.

1 אֵלֶּה מַסְעֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם

לְצִבְאָתָם בְּיַד־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:

אֵלֶּיךָ מִטִּלְנִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי נִפְקוּ מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לְחִילֵיהוֹן בִּידָא דְּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן

Rashi

אלה מסעי. למה נכתבו המסעות הללו. להודיע חסדיו של מקום. שאף על פי שגזר עליהם לטלטלם ולהניעם במדבר לא תאמר שהיו נעים ומטולטלים ממסע למסע כל ארבעים שנה ולא היתה להם מנוחה. שהרי אין כאן אלא ארבעים ושנים מסעות. צא מהם י"ד שכולם היו בשנה ראשונה קודם גזירה. משנסעו מרעמסס עד שבאו לרתמה. שמשם נשתלחו המרגלים שנאמר (במדבר יב, טז) ואחר נסעו העם מחצרות וגו' (שם יג, ב) שלח לך אנשים וגו'. וכאן הוא אומר ויסעו מחצרות ויחנו ברתמה למדת שהוא במדבר פארן ועוד הוצא משם ח' מסעות שהיו לאחר מיתת אהרן מהר ההר עד ערבות מואב בשנת הארבעים נמצא שכל שמנה ושלושים שנה לא נסעו אלא עשרים מסעות. זה מיסודו של רבי משה הדרשן. ורבי תנחומא (מסעי ג. במדבר רבה) דרש בו דרשה אחרת משל למלך שהיה בנו חולה והוליכו למקום רחוק לרפאותו כיון שהיו חוזרין התחיל אביו מונה כל המסעות אמר לו כאן ישננו כאן הוקרנו כאן חששת את ראשך וכו'.

Moshe recorded their departures for their journeys according to Adonoy's command; these were the departure for their journeys.

2 ויכתב מֹשֶׁה אֶת־מוֹצְאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם עַל־פִּי יְהוָה

וְאֵלֶּה מַסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם:

וְכָתַב מֹשֶׁה יֵת מִפְקֻדֵיהוֹן לְמִטְלָנִיהוֹן עַל מִימְרָא דִּי
וְאֵלֶּיךָ מִטִּלְנִיהוֹן לְמִפְקֻדֵיהוֹן

They journeyed from Ra'meses in the first month—on the fifteenth day of the first month—on the day after the [Korban] Pesach, Bnei Yisroel left triumphantly before the eyes of all Egyptians.

3 וַיִּסְעוּ מֵרַעְמֶסֶס בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם

the next
day

לְחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח יָצְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל

בְּיַד רָמָה לְעֵינֵי כָל־מִצְרַיִם:

וְנָטְלוּ מֵרַעְמֶסֶס בִּירְחָא קְדָמָא בַּחֲמִשָּׁא עֶשְׂרָא יוֹמָא
לִירְחָא קְדָמָא מִבֵּתר יוֹמָא דְּפֶסַח נִפְקוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּרִישׁ גְּלִי לְעֵינֵי כָל מִצְרָאִי

Egypt was burying that which Adonoy had struck among them—all their firstborn—and on their idols Adonoy had inflicted punishments.

וּמִצְרַיִם מִקְבְּרֵי יָת דִּי קָטַל יְיָ בְּהוֹן כָּל בּוֹכְרָא
וּבִטְעוֹתֵהוֹן עֲבַד יְיָ דִּינִין

4 וּמִצְרַיִם מִקְבְּרִים אֶת אֲשֶׁר הִכָּה יְהוָה בָּהֶם כָּל-בְּכוֹר
וּבִאלֹהֵיהֶם עָשָׂה יְהוָה שְׁפָטִים:

Rashi

ומצרים מקברים. טרודים באבלם:

Bnei Yisroel journeyed from Ra'meses and camped in Succos.

וַנָּטְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִרַעְמֶסֶס וַיֵּשְׁרוּ בִּסְכָת

5 וַיֵּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִרַעְמֶסֶס וַיַּחֲנוּ בִּסְכָת:

They journeyed from Succos and camped in Eisom which is on the edge of the wilderness.

וַנָּטְלוּ מִסְכָּת וַיֵּשְׁרוּ בְּאֶתֶם דִּי בִסְטֵר מִדְּבָרָא

6 וַיֵּסְעוּ מִסְכָּת וַיַּחֲנוּ בְּאֶתֶם אֲשֶׁר בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר:

They journeyed from Eisom and turned back to Pi Hachiros facing Ba'al Tzefon, and they camped by Migdol.

וַנָּטְלוּ מֵאֶתֶם וְחָב עַל פּוּם חִירְתָּא דִּי קָדָם בְּעֵיל צָפוֹן
וַיֵּשְׁרוּ קָדָם מִגְדֹּל

7 וַיֵּסְעוּ מֵאֶתֶם וַיָּשָׁב עַל-פִּי הַחִירָת אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי בְעַל
צָפוֹן וַיַּחֲנוּ לְפָנֵי מִגְדֹּל:

They journeyed from before Hachiros and crossed amidst the sea toward the wilderness. They traveled for three days in the wilderness of Eisom, and camped in Moroh.

וַנָּטְלוּ מִן פּוּם חִירְתָּא וַעֲבָרוּ בְּגוֹ יָמָא לְמִדְבָּרָא וְאַזְלוּ
מִהַלָּךְ תַּלְתָּא יוֹמִין בְּמִדְבָּרָא דְּאֶתֶם וַיֵּשְׁרוּ בְּמָרָה

8 וַיֵּסְעוּ מִפְּנֵי הַחִירָת וַעֲבָרוּ בְּתוֹךְ-הַיָּם הַמִּדְבָּרָה וַיֵּלְכוּ
דְּרֹךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבָּר אֶתֶם וַיַּחֲנוּ בְּמָרָה:

They journeyed from Moroh and came to Eilim. In Eilim were twelve springs of water and seventy palm trees, and they camped there.

וַיָּסֻעוּ מִמֹּרֹה וַיָּבֹאוּ אֵילִם וְבָאִילִם שְׁתֵּים עָשָׂר עֵינֹת מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ עַל-יַם-סוּף:

They journeyed from Eilim and camped by the Sea of Reeds.

וַיָּסֻעוּ מֵאֵילִם וַיָּחֲנוּ עַל יַמַּא דְּסוּף

They journeyed from the Sea of Reeds and camped in the wilderness of Sin.

וַיָּסֻעוּ מִיַּמַּא דְּסוּף וַיָּחֲנוּ בְּמִדְבַּרְא דְּסִין

They journeyed from the wilderness of Sin and camped in Dofkoh.

וַיָּסֻעוּ מִמִּדְבַּרְא דְּסִין וַיָּחֲנוּ בְּדֹפְקָה

They journeyed from Dofkoh and camped in Alush.

וַיָּסֻעוּ מִדֹּפְקָה וַיָּחֲנוּ בְּאַלוּשׁ

They journeyed from Alush and camped in Refidim, [but] there was no water there for the people to drink.

וַיָּסֻעוּ מֵאַלוּשׁ וַיָּחֲנוּ בְּרִפְדִּים וְלֹא הָיָה הָיָה תָמָן מַיָּא לְעַמָּא לְמִשְׁתֵּי

They journeyed from Refidim and camped in the wilderness of Sinai.

וַיָּסֻעוּ מִרִּפְדִּים וַיָּחֲנוּ בְּמִדְבַּרְא דְּסִינַי

9 וַיָּסֻעוּ מִמֹּרֹה וַיָּבֹאוּ אֵילִם וְבָאִילִם שְׁתֵּים עָשָׂר עֵינֹת

מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ עַל-יַם-סוּף:

10 וַיָּסֻעוּ מֵאֵילִם וַיַּחֲנוּ עַל-יַם-סוּף:

11 וַיָּסֻעוּ מִיַּמַּא דְּסוּף וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּרְא דְּסִין:

12 וַיָּסֻעוּ מִמִּדְבַּרְא דְּסִין וַיַּחֲנוּ בְּדֹפְקָה:

13 וַיָּסֻעוּ מִדֹּפְקָה וַיַּחֲנוּ בְּאַלוּשׁ:

14 וַיָּסֻעוּ מֵאַלוּשׁ וַיַּחֲנוּ בְּרִפְדִּים וְלֹא-הָיָה שָׁם מַיִם לָעָם

לְשִׁתּוֹת:

15 וַיָּסֻעוּ מִרִּפְדִּים וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר סִינַי:

They journeyed from the wilderness of Sinai and camped in Kivros Hata'avoh.

16 וַיֵּסְעוּ מִמִּדְבַּר סִינַי וַיַּחֲנוּ בְּקִבְרוֹת הַתְּאֵוָה:

וַיֵּסְעוּ מִמִּדְבַּר סִינַי וַיַּחֲנוּ בְּקִבְרוֹת הַתְּאֵוָה:

They journeyed from Kivros Hata'avoh and camped in Chatzeiros.

17 וַיֵּסְעוּ מִקִּבְרוֹת הַתְּאֵוָה וַיַּחֲנוּ בְּחִצְרוֹת:

וַיֵּסְעוּ מִקִּבְרוֹת הַתְּאֵוָה וַיַּחֲנוּ בְּחִצְרוֹת:

They journeyed from Chatzeiros and camped in Rismoh.

18 וַיֵּסְעוּ מִחִצְרוֹת וַיַּחֲנוּ בְּרִתְמוֹה:

וַיֵּסְעוּ מִחִצְרוֹת וַיַּחֲנוּ בְּרִתְמוֹה:

Rashi

ויחנו בריתמה. על שם לשון הרע של מרגלים שנאמר (תהלים קכ, ד) מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה חצי גבור שנונים עם גחלי רתמים:

They journeyed from Rismoh and camped in Rimon Peretz.

19 וַיֵּסְעוּ מִרִּתְמוֹה וַיַּחֲנוּ בְּרִמּוֹן פֶּרֶץ:

וַיֵּסְעוּ מִרִּתְמוֹה וַיַּחֲנוּ בְּרִמּוֹן פֶּרֶץ:

They journeyed from Rimon Peretz and camped in Livnoh.

20 וַיֵּסְעוּ מִרִּמּוֹן פֶּרֶץ וַיַּחֲנוּ בְּלִבְנוֹה:

וַיֵּסְעוּ מִרִּמּוֹן פֶּרֶץ וַיַּחֲנוּ בְּלִבְנוֹה:

They journeyed from Livnoh and camped in Risoh.

21 וַיֵּסְעוּ מִלִּבְנוֹה וַיַּחֲנוּ בְּרִסּוֹה:

וַיֵּסְעוּ מִלִּבְנוֹה וַיַּחֲנוּ בְּרִסּוֹה:

They journeyed from Risoh and camped in Keheilosoh.

22 וַיֵּסְעוּ מִרִּסּוֹה וַיַּחֲנוּ בְּקֵהִילֹסוֹה:

וַיֵּסְעוּ מִרִּסּוֹה וַיַּחֲנוּ בְּקֵהִילֹסוֹה:

They journeyed from Keheilosoh and camped in Har Shefer.

23 וַיֵּסְעוּ מִקֵּהִילֹסוֹה וַיַּחֲנוּ בְּהַר־שֶׁפֶר:

וַיֵּסְעוּ מִקֵּהִילֹסוֹה וַיַּחֲנוּ בְּהַר־שֶׁפֶר:

They journeyed from Har Shefer and
camped in Charodoh.

24 וַיֵּסְעוּ מֵהַר־שֶׁפֶר וַיַּחֲנוּ בְּחָרְדָּה:

וַיֵּסְעוּ מֵחָרְדָּה וַיַּחֲנוּ בְּמַקְהֵלוֹת:

They journeyed from Charodoh and
camped in Makheiloh.

25 וַיֵּסְעוּ מֵחָרְדָּה וַיַּחֲנוּ בְּמַקְהֵלוֹת:

וַיֵּסְעוּ מֵמַקְהֵלוֹת וַיַּחֲנוּ בְּתַחַת:

They journeyed from Makheiloh and
camped in Tochas.

26 וַיֵּסְעוּ מֵמַקְהֵלוֹת וַיַּחֲנוּ בְּתַחַת:

וַיֵּסְעוּ מֵתַחַת וַיַּחֲנוּ בְּתֹרַח:

They journeyed from Tochas and
camped in Torach.

27 וַיֵּסְעוּ מֵתַחַת וַיַּחֲנוּ בְּתֹרַח:

וַיֵּסְעוּ מֵתֹרַח וַיַּחֲנוּ בְּמִטְקָה:

They journeyed from Torach and
camped in Miskoh.

28 וַיֵּסְעוּ מֵתֹרַח וַיַּחֲנוּ בְּמִטְקָה:

וַיֵּסְעוּ מֵמִטְקָה וַיַּחֲנוּ בְּחַשְׁמוֹנָה:

They journeyed from Miskoh and
camped in Chashmonoh.

29 וַיֵּסְעוּ מֵמִטְקָה וַיַּחֲנוּ בְּחַשְׁמוֹנָה:

וַיֵּסְעוּ מֵחַשְׁמוֹנָה וַיַּחֲנוּ בְּמוֹסֵרוֹת:

They journeyed from Chashmonoh and
camped in Moseiros.

30 וַיֵּסְעוּ מֵחַשְׁמוֹנָה וַיַּחֲנוּ בְּמוֹסֵרוֹת:

וַיֵּסְעוּ מִבְּנֵי יַעֲקֹן וַיַּחֲנוּ בְּחֹר הַגִּידְגֹּד:

They journeyed from Moseiros and
camped in Bnei Ya'akon.

31 וַיֵּסְעוּ מִבְּנֵי יַעֲקֹן וַיַּחֲנוּ בְּחֹר הַגִּידְגֹּד:

וַיֵּסְעוּ מִבְּנֵי יַעֲקֹן וַיַּחֲנוּ בְּחֹר הַגִּידְגֹּד:

They journeyed from Bnei Ya'akon and
camped in Chor Hagidgod.

32 וַיֵּסְעוּ מִבְּנֵי יַעֲקֹן וַיַּחֲנוּ בְּחֹר הַגִּידְגֹּד:

וַיֵּסְעוּ מִבְּנֵי יַעֲקֹן וַיַּחֲנוּ בְּחֹר הַגִּידְגֹּד:

They journeyed from Chor Hagidgod
and camped in Yotvosoh.

33 ויסעו מחר הגדגד ויחנו בִּיְטֹבֹסָה:

ונטלו מחור הגדגד וישרו בִּיְטֹבֹסָה

They journeyed from Yotvosoh and
camped in Avronoh.

34 ויסעו מיְטֹבֹסָה ויחנו בְּעֵבְרֹנָה:

ונטלו מיְטֹבֹסָה וישרו בְּעֵבְרֹנָה

They journeyed from Avronoh and
camped in Etzyon Gover.

35 ויסעו מעֵבְרֹנָה ויחנו בְּעֵצְיוֹן גֹּבֶר:

ונטלו מעֵבְרֹנָה וישרו בְּעֵצְיוֹן גֹּבֶר

They journeyed from Etzyon Gover and
camped in the wilderness of Sin, which
is Kodeish.

36 ויסעו מעֵצְיוֹן גֹּבֶר ויחנו בַּמִּדְבָּר־צֵן הוּא קֹדֶשׁ:

ונטלו מעֵצְיוֹן גֹּבֶר וישרו בַּמִּדְבָּר־צֵן הוּא קֹדֶשׁ

They journeyed from Kodeish and
camped in Hor Hohor, at the edge of
the land of Edom.

37 ויסעו מקֹדֶשׁ ויחנו בְּהֹר הָהָר בְּקֶצֶה אֶרֶץ אֱדוֹם:

ונטלו מִקֹּדֶשׁ וישרו בְּהֹר הָהָר בְּקֶצֶה אֶרֶץ אֱדוֹם

Then Aharon the kohein ascended Hor
Hohor by the word of Adonoy and died
there; in the fortieth year of Bnei
Yisroel's exodus from Egypt, on the first
day of the fifth month.

38 ויעל אהרן הכהן אל־הַר הָהָר על־פִּי יְהוָה ויָמָת שָׁם

בְּשָׁנָה הָאַרְבָּעִים לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם

בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי ^{fifth} בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ:

וסלק אהרן כהן להור טוֹרָא על מימָרָא דִּי ומית

תמן בשנת ארבעין למפק בני ישראל מארְעָא

דמצרים בִּירְחָא חַמְשָׁאָה בַּחֹד לִירְחָא

Rashi

על פי ה'. מלמד שמת בנשיקה (ב"ב יז, א):

Aharon was 123 years old at his death on Hor Hohor.

39 וְאַהֲרֹן בֶן־שָׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים וּמֵאָת שָׁנָה בָּמָתוֹ בְּהַר הָהָר:

(ס)

וְאַהֲרֹן בֶּר מֵאָה וְעֶשְׂרִין וְתֵלַת שָׁנִין כִּד מִית בְּהוֹר
טוֹרָא

The Canaanite, the king of Arod heard that Bnei Yisroel were approaching—he dwelt in the south of the land of Canaan.

40 וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מֶלֶךְ עָרֹד וְהוּא יָשָׁב בְּנֹגֵב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן

בְּבֶאֱ בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

וַיִּשְׁמַע כְּנַעֲנָא מֶלֶכָּא דְעָרֹד וְהוּא יָתֵב בְּדְרוֹמָא
בְּאֶרְעָא דְכְנַעַן בְּמִיתֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל

Rashi

וישמע הכנעני. כאן למדך שמיתת אהרן היא השמועה שנסתלקו ענני כבוד וכסבור שנתנה רשות להלחם בישראל לפיכך חזר וכתבה (ר"ה ג, א):

They journeyed from Hor Hohor and camped in Tzalmonoh.

41 וַיִּסְעוּ מֵהַר הָהָר וַיַּחֲנוּ בְּצַלְמוֹנָה:

וַנְטָלוּ מֵהוֹר טוֹרָא וַיֵּשְׁרוּ בְּצַלְמוֹנָה

They journeyed from Tzalmonoh and camped in Punon.

42 וַיִּסְעוּ מִצַּלְמוֹנָה וַיַּחֲנוּ בְּפוּנוֹן:

וַנְטָלוּ מִצַּלְמוֹנָה וַיֵּשְׁרוּ בְּפוּנוֹן

They journeyed from Punon and camped in Ovos.

43 וַיִּסְעוּ מִפוּנוֹן וַיַּחֲנוּ בְּאוֹבֹת:

וַנְטָלוּ מִפוּנוֹן וַיֵּשְׁרוּ בְּאוֹבוֹת

They journeyed from Ovos and camped at the ruins of Avorim on Moav's border.

44 וַיִּסְעוּ מֵאוֹבֹת וַיַּחֲנוּ בְּעֵי הָעֲבָרִים בְּגִבּוֹל מוֹאָב:

וַנְטָלוּ מֵאוֹבוֹת וַיֵּשְׁרוּ בְּמִגְזַת עֲבָרָא בְּתַחוּם מוֹאָב

Rashi

בעיי העברים. לשון חרבות וגלים כמו (מיכה א, ו) לעי השדה (תהלים עט, א) שמו את ירושלים לעיים:

They journeyed from the ruins and
camped in Divon Gad.

45 וַיֵּסְעוּ מֵעֵיִם וַיַּחֲנוּ בְּדִיבּוֹן גָּד:

וַיֵּסְעוּ מֵעֵיִם וַיַּחֲנוּ בְּדִיבּוֹן גָּד

They journeyed from Divon Gad and
camped in Almon Divlasayim.

46 וַיֵּסְעוּ מִדִּיבּוֹן גָּד וַיַּחֲנוּ בְּעֵלְמוֹן דְּבַלְתִּימָה:

וַיֵּסְעוּ מִדִּיבּוֹן גָּד וַיַּחֲנוּ בְּעֵלְמוֹן דְּבַלְתִּימָה

They journeyed from Almon
Divlasayim and camped in the Avorim
Mountains before Nevo.

47 וַיֵּסְעוּ מֵעֵלְמוֹן דְּבַלְתִּימָה וַיַּחֲנוּ בְּהַרֵּי הָעֲבָרִים לִפְנֵי

נְבוֹ:

וַיֵּסְעוּ מֵעֵלְמוֹן דְּבַלְתִּימָה וַיַּחֲנוּ בְּטוֹרֵי דְעֲבָרַי דְקָדֶם
נְבוֹ

They journeyed from the Avorim
Mountains and camped in the plains of
Moav along the Yardein near Yereicho.

48 וַיֵּסְעוּ מִהַרֵּי הָעֲבָרִים וַיַּחֲנוּ בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן

יֶרִיחוֹ:

וַיֵּסְעוּ מִטוֹרֵי דְעֲבָרַי וַיַּחֲנוּ בְּמִישְׁרַיָּא דְמוֹאָב עַל
יַרְדֵּנָא דִירְחוֹ

They camped along the Yardein, from
Beis Yeshimos until Aveil Hasheetim, in
the plains of Moav.

49 וַיַּחֲנוּ עַל-הַיַּרְדֵּן מִבֵּית הַיֶּשְׁמֹת עַד אֲבֵל הַשֵּׁטִים

בְּעֶרְבַת מוֹאָב: (ס)

וַיַּחֲנוּ עַל יַרְדֵּנָא מִבֵּית יֶשְׁמֹת עַד מִישַׁר שֵׁטִין
בְּמִישְׁרַיָּא דְמוֹאָב

Rashi

מבית הישמט עד אבל השטים. כאן למדך שיעור מחנה ישראל י"ב מיל. דאמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי ההוא אתרא

וכו' (עירובין נה, ב):

אבל השטים. מישור של שטים אבל שמו:

חמישי

Adonoy spoke to Moshe in the plains of Moav along the Yardein [near] Yereicho, saying:

וּמִלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּמִישְׁרֵי דְמוֹאָב עַל יַרְדֵּינָא דִּירְחוֹ
לְמִימָר

“Speak to Bnei Yisroel and say to them:
‘When you cross the Yardein to the land
of Canaan,

מִלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִימָר לְהוֹן אֲרִי אֲתוֹן עֲבָרִין יִת
יַרְדֵּנָא לְאַרְעָא דְכַנְעָן

50 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעַרְבַת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן יִרְחוֹ

לְאמֹר:

51 דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי אַתֶּם עֲבָרִים

אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶל־אַרְצָא כְּנָעַן:

Rashi

כי אתם עברים את הירדן וגו' והורשתם וגו'. והלא כמה פעמים הוזהרו על כך אלא כך אמר להם משה כשאתם עוברים בירדן ביבשה על מנת כן תעברו. ואם לאו מים באין ושוטפין אתכם וכן מצינו שאמר להם יהושע בעודם בירדן (סוטה לד, א. תוספתא סוטה ה, ה):

you must drive out all of the
inhabitants of the land before you. You
must destroy all their carved stones,
and demolish all their cast metal idols
and tear down all their altars.

וְתִתְּרִכּוּן יִת כָּל יִתְבִּי אֲרָעָא מִן קְדָמִיכוֹן וְתִבְדּוּן יִת כָּל
בֵּית סִגְדָתְהוֹן וְיִת כָּל צִלְמֵי מִתְכַּתְהוֹן תִּבְדּוּן וְיִת כָּל
בְּמִתְהוֹן תִּשְׁצוּן

52 וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת־כָּל־יִשְׁבֵּי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְאַבְדֶּתֶם אֶת

ornament

כָּל־מִשְׁכִּיתָם וְאֵת כָּל־צִלְמֵי מַסַּכְתָּם תִּאֲבְדּוּ וְאֵת

כָּל־בְּמִתָּם תִּשְׁמִידוּ:

Rashi

והורשתם. וגרשתם:

משכיתם. כתרגומו בית סגדתהון על שם שהיו מסכנין את הקרקע ברצפת אבנים של שיש להשתחוות עליהם בפישוט ידים

ורגלים כדכתיב (ויקרא כו, א) ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה:

מסכתם. כתרגומו מתכתהון:

Drive out [the inhabitants of] the land
and settle in it, because I have given this
land to you to possess.

53 וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ וַיֵּשְׁבֻכֶם־בָּהּ כִּי לָכֶם נָתַתִּי

אֶת־הָאָרֶץ לְרִשְׁתָּהּ אֹתָהּ:

וְתִתְּרֻכּוּ יֵת יִתְבִּי אֶרְעָא וְתִיתְבּוּן בָּהּ אַרִי לְכוּן יִהְבִּית
יֵת אֶרְעָא לְמִירַת יִתָּה

Rashi

והורשתם את הארץ. והורשתם אותה מיושביה ואז וישבתם בה ויכולו להתקיים בה ואם לאו לא תוכלו להתקיים בה:

You shall give the land as an
inheritance to your families by means of
a lottery; to the large [family] you shall
increase its portion, to the small
[family] you shall decrease its portion.
To whomever the lottery [system]
ordains, it shall be his; according to
your paternal tribes shall you inherit.

54 וְהִנַּחְתֶּם אֶת־הָאָרֶץ בְּגוּרָל לְמִשְׁפְּחֹתֵיכֶם לְרֹב תִּרְבּוּ

אֶת־נַחֲלָתוֹ וְלַמַּעֲט תִּמְעִיט אֶת־נַחֲלָתוֹ אֶל־אֲשֶׁר־יֵצֵא לוֹ

שְׁמָהּ הַגּוּרָל לוֹ יִהְיֶה לְמִטּוֹת אֲבוֹתֵיכֶם תִּתְּנָחֳלוּ:

וְתַחֲסִנּוּ יֵת אֶרְעָא בְּעִדָּבָא לְזִרְעֵיתְכוֹן לְסִגְיָאֵי תַסְגּוֹן
יֵת אַחְסִנְתָּהוֹן וְלִזְעִירֵי תַזְעִירוֹן יֵת אַחְסִנְתָּהוֹן לְדִפּוּק
לֵה תִמֶן עִדָּבָא דִּי לֵה יִהִי לְשִׁבְטֵי אֲבֹהֵתְכוֹן תַחֲסִנּוֹן

Rashi

אל אשר יצא לו שמה. מקרא קצר הוא זה אל מקום אשר יצא לו שמה הגורל לו יהיה:

למטות אבותיכם. לפי חשבון יוצאי מצרים (ב"ב קיז, א). דבר אחר בשנים עשר גבולין כמנין השבטים:

But if you do not drive out the
inhabitants of the land before you,
those whom you will leave over will be
spikes in your eyes and thorns in your
sides, and they will persecute you upon
the land in which you settle.

וְאִם לֹא תִתְּרֹכֶנּוּ יַת יְתֵבֵי אֶרֶץ מִן קְדָמִיכֻן וְיִהְיֶה דִּי
תִּשְׁאַרְוֹן מִנְהוֹן לְסִיעֵן נִטְלוֹ זֵין לְקַבְּלִיכֻן וּלְמִשְׁרִין
מִקְפָּנְכוֹן וַיַּעֲיִקוֹן לְכוֹן עַל אֶרֶץ דִּי אַתֹּן יִתְבִּין בָּהּ

55 וְאִם-לֹא תוֹרִישׁוּ אֶת-יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְהָיָה אֲשֶׁר
תוֹתִירוּ מֵהֶם לְשֹׁכִים בְּעֵינֵיכֶם וּלְצִנִּינִם בְּצַדֵּיכֶם
אֶתְכֶם עַל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ:
thorn a brier to cramp

Rashi

והיה אשר תותירו מהם. יהיו לכם לרעה:

לשכים בעיניכם. ליתדות המנקרות עיניכם תרגום של יתדות שיכיא:

ולצנינם. פותרים בו הפותרים לשון מסוכת קוצים הסוכת אתכם לסגור ולכלוא אתכם מאין יוצא ובא:

וצררו אתכם. כתרגומו:

And it shall be that what I had intended
to do to them I will do to you."

וְיִהְיֶה כְּמֵא דִּי חֲשַׁבִּית לְמַעַבְדָּ לְהוֹן אֶעֱבֹד לְכוֹן

56 וְהָיָה כַּאֲשֶׁר דִּמֵּיתִי לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֶעֱשֶׂה לָכֶם: (פ)
to compare

במדבר 34

Adonoy spoke to Moshe, saying:

וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר

1 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

“Instruct Bnei Yisroel and say to them:
‘When you come to the land of Canaan,
this is the land which will fall to you as
hereditary property, the land of Canaan
according to its borders.

2 צו את־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־אַתֶּם בָּאִים

אֶל־הָאָרֶץ כִּנְעַן זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּפֹּל לָכֶם בְּנַחֲלָה

her border

אָרֶץ כִּנְעַן לְגְבֻלְתֶּיהָ:

פֶּקֶד יְתַּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִיַּמַּר לְהוֹן אֲרִי אֶתוֹן עָאֲלִין
לְאֶרְעָא דְכְנַעַן דָּא אֶרְעָא דִּי תִתְפַּלֵּג לְכוֹן בְּאַחְסָנָא
אֶרְעָא דְכְנַעַן לְתַחוּמָאָה

Rashi

זאת הארץ אשר תפול לכם וגו'. לפי שהרבה מצות נוהגות בארץ ואין נוהגות בחוצה לארץ הוצרך לכתוב מצרני גבולי רוחותיה סביב. לומר לך מן הגבולים הללו ולפנים המצות נוהגות: תפול לכם. על שם שנתחלקה בגורל נקראת חלוקה לשון נפילה. ומדרש אגדה אומר (תנחומא ד) על ידי שהפיל הקב"ה שריהם של ע' אומות מן השמים וכפתן לפני משה אמר לו ראה אין בהם עוד כח:

Your southern flank shall be from the
Tzin wilderness along [the land of]
Edom; the southern border shall be
from the edge of the Salt Sea to the east.

3 וְהָיָה לָכֶם פְּאֶת־נֶגֶב מִמִּדְבַּר־צִין עַל־יְדֵי אֲדוֹם וְהָיָה

לָכֶם גְּבוּל גִּבּוֹל נֶגֶב מִקְצֵה יַם־הַמֶּלַח קָדְמָה:

וְהָיָה לְכוֹן רוּחַ דְּרוֹמָא מִמִּדְבְּרָא דְצִין עַל תְּחוּמֵי אֲדוֹם
וְהָיָה לְכוֹן תְּחוֹם דְּרוֹמָא מִסִּפֵּי יָמָא דְמִלְחָא קְדוּמָא

Rashi

והיה לכם פאת נגב. רוח דרומית אשר מן המזרח למערב: ממדבר צין. אשר אצל אדום מתחלת מקצוע דרומית מזרחית של ארץ תשעת המטות. כיצד שלש ארצות יושבות בדרומה של ארץ ישראל זו אצל זו קצת ארץ מצרים וארץ אדום כולה וארץ מואב כולה. ארץ מצרים במקצוע דרומית מערבית שנאמר בפרשה זו מעצמון נחלה מצרים והיו תוצאותיו הימה. ונחל מצרים היה מהלך על פני כל ארץ מצרים שנאמר (יהושע יג, ג) מן השיחור אשר על פני מצרים. ומפסיק בין ארץ מצרים לארץ ישראל וארץ אדום אצלה לצד המזרח וארץ מואב אצל ארץ אדום בסוף הדרום למזרח וכשיצאו ישראל ממצרים אם רצה המקום לקרב את כניסתם לארץ היה מעבירם את הנילוס לצד צפון ובאין לארץ ישראל ולא עשה כן וזהו שנאמר (שמות יג, יז) ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים שהם יושבים על הים במערבה של ארץ כנען כענין שנאמר בפלשתים (צפניה ב, ה) יושבי חבל הים גוי כרתים. ולא נחם אותו הדרך אלא הסיבן והוציאם דרך דרומה אל המדבר והוא שקראו יחזקאל (יחזקאל כ, לה) מדבר העמים לפי שהיו כמה אומות יושבות בצדו והולכין אצל דרומה מן המערב כלפי מזרח תמיד עד שבאו לדרומה של ארץ אדום ובקשו ממלך אדום שיניחם לעבור דרך ארצו ולהכנס לארץ דרך רחבה ולא רצה והוצרכו לסבוב את כל דרומה של אדום עד בואם לדרומה של ארץ מואב שנאמר

(שופטים יא, יז) וגם אל מלך מואב שלח ולא אבה. והלכו כל דרומה של מואב עד סופה ומשם הפכו פניהם לצפון עד שסבבו כל מצר מזרחי שלה לרחבה וכשכלו את מזרחה מצאו את ארץ סיחון ועוג שהיו יושבין במזרחה של ארץ כנען והירדן מפסיק ביניהם וזהו שנאמר ביפתח (שם יח) וילך במדבר ויסב את ארץ אדום ואת ארץ מואב ויבא ממזרח שמש לארץ מואב. וכבשו את ארץ סיחון ועוג שהיתה בצפונה של ארץ מואב. וקרבו עד הירדן והוא כנגד מקצוע צפונית מערבית של ארץ מואב נמצא שארץ כנען שבעבר הירדן למערב היה מקצוע דרומית מזרחית שלה אצל אדום:

The border then turns south of Maaleh
Akrabim passing toward Tzin; and its
outskirts shall be south of Kadeish
Barne'a, and then it shall extend to
Chatzar Adar and continue toward
Atzmon.

4 וְנָסַב לָכֶם הַגְּבוּל מִנֶּגֶב לְמַעַלָּה עֲקָרִיִּים וְעֵבֶר צִנָּה

וְהָיָה [וְהָיָה] תּוֹצְאֹתָיו מִנֶּגֶב לְקֹדֶשׁ בְּרִנֵּעַ וַיֵּצֵא

חֲצָר־אֲדָר וְעֵבֶר עֲצֻמֹּנָה:

וַיִּסְחָר לְכוֹן תְּחוּמָּא מְדֻרְמָא לְמִסְקָנָא דְעֲקָרִיִּים
וַיַּעֲבֵר לְצִן וַיְהִי מִפְקָנֹהִי מְדֻרְמָא לְרָקִם גִּיאָה וַיִּפּוֹק
לְחֲצָר אֲדָר וַיַּעֲבֵר לְעֲצֻמֹּן

Rashi

ונסב לכם הגבול מנגב למעלה עקריים. כל מקום שנאמר ונסב או ויצא מלמד שלא היה המצר שוה אלא הולך ויוצא לחוץ
יוצא המצר ועוקם לצד צפונה של עולם באלכסון למערב ועובר המצר בדרומה של מעלה עקריים נמצא מעלה עקריים
לפנים מן המצר:

ועבר צנה. אל צין כמו מצרימה:

והיו תוצאותיו. קצותיו. בדרומה של קדש ברנע:

ויצא חצר אדר. מתפשט המצר ומרחיב לצד צפון של עולם ונמשך עוד באלכסון למערב ובא לו לחצר אדר ומשם לעצמון
ומשם לנחל מצרים. ולשון ונסב האמור כאן לפי שכתב ויצא חצר אדר שהתחיל להרחיב משעבר את קדש ברנע ורוחב אותה
רצועה שבלטה לצד צפון היתה מקדש ברנע עד עצמון ומשם והלאה נתקצר המצר ונסב לצד הדרום ובא לו לנחל מצרים
ומשם לצד המערב אל הים הגדול שהוא מצר מערבה של כל ארץ ישראל. נמצא שנחל מצרים במקצוע מערבית דרומית:

The border turns from Atzmon toward
the Egyptian Estuary and its outskirts
shall reach the sea.

5 וְנָסַב הַגְּבוּל מִעֲצֻמֹּן לְנַחְלָה מִצְרַיִם וְהָיָה תּוֹצְאֹתָיו

הַיָּמָה:

וַיִּסְחָר תְּחוּמָּא מִעֲצֻמֹּן לְנַחְלָה דְּמִצְרַיִם וַיְהִי מִפְקָנֹהִי
לַיָּמָה

Rashi

והיו תוצאותיו הימה. אל מצר המערב שאין עוד גבול נגב מאריך לצד המערב משם והלאה:

As for the western border; it shall be the border of the Great Sea, this shall be your western border.

6 וגבול ים והיה לכם הים הגדול וגבול זה יהיה לכם

גבול ים:

ותחום מערבא ויהי לכן ימא רבא ותחומה דין יהא
לכן תחום מערבא

Rashi

וגבול ים. ומצר מערבי מהו:

והיה לכם הים הגדול. למצר:

וגבול. הנסין שבתוך הים אף הם מן הגבול והם איים שקורין אינזול"ס (גיטין ח, א):

This shall be your northern border;
from the Great Sea turn yourselves to
Hor Hahar.

to mark off

7 וזה יהיה לכם גבול צפון מן הים הגדול תתאו

לכם הר החר:

ודין יהי לכן תחום צפונא מן ימא רבא תכונון לכן
להור טורא

Rashi

גבול צפון. מצר צפון:

מן הים הגדול תתאו לכם הר החר. שהוא במקצוע צפונית מערבית. וראשו משפיע ונכנס לתוך הים ויש מרוחב הים לפנים

הימנו וחוצה הימנו (שם):

תתאו. תשפיעו לכם לנטות ממערב לצפון אל הר החר:

תתאו. לשון סיבה כמו (ד"ה יב, יא) אל תא הרצים (יחזקאל מ, י) ותאי השער היציע שקורין אפנדי"ן שהוא מוסב ומשופע:

From Hor Hahar turn to Levo Chamas
and the outskirts of the border shall be
toward Tzedad.

8 מהר החר תתאו לבא חמת והיו תוצאת הגבל צדדה:

מהור טורא תכונון למטי חמת ויהון מפקנזה
דתחומא לצדד

Rashi

מהר החר. תסבו ותלכו אל מצר הצפון לצד המזרח ותפגעו בלבא חמת זו אנטוכיא:

תוצאות הגבול. סופי הגבול. כל מקום שנאמר תוצאות הגבול או המצר כלה שם לגמרי ואינו עובר להלן כלל או משם

מתפשט ומרחיב ויוצא לאחוריו להמשיך להלן באלכסון יותר מן הרוחב הראשון ולענין רוחב המדה הראשון קראו תוצאות ששם כלתה אותה מדה:

The border shall then extend toward Zifron, and its outskirts shall be at Chatzar Einan; this shall be your northern border.

9 וַיֵּצֵא הַגִּבּוֹל זִפְרֹנָה וְהָיוּ תוֹצְאוֹתָיו חֲצַר עֵינָן זֶה־יְהִיָּה

לְכֶם גְּבוּל צָפוֹן:

וַיִּפּוֹק תְּחוּמָּא לְזִפְרוֹן וַיְהוֹן מִפְּקֻנְהִי לְחֲצַר עֵינָן דִּין
יְהִי לְכוֹן תְּחוּם צָפוֹנָא

Rashi

והיו תוצאותיו חצר עינן. הוא היה סוף המצר הצפוני. ונמצאת חצר עינן במקצוע צפונית מזרחית. ומשם והתאוויתם לכם אל מצר המזרחי:

You shall turn yourselves toward the eastern border from Chatzar Einan to Shefam.

to extend
or mark out

10 וְהִתְאוּיִתֶם לְכֶם לַגְּבוּל קִדְמָה מִחֲצַר עֵינָן שְׁפָמָה:

וְתִכְוֹנוּן לְכוֹן לְתְּחוּם קְדוּמָא מִחֲצַר עֵינָן לְשָׁפֶם

Rashi

והתאוויתם. לשון הסבה ונטיה כמו תתאו: שפמה. במצר המזרחי ומשם הרבלה:

The border shall then descend from Shefam to Rivlah to the east of Ayin; the border shall descend and contact the bank of the eastern shore of the Kineres Sea.

11 וַיֵּרֶד הַגִּבּוֹל מִשְׁפָּם הָרִבְלָה מִקְדָּם לְעֵין וַיֵּרֶד הַגְּבוּל

properly

וּמַחָה עַל־כֶּתֶף יַם־כִּנֶּרֶת קִדְמָה:

וַיַּחֲזוּ תְּחוּמָּא מִשְׁפָּם לְרִבְלָה מִמְדִּנְהָ לְעֵין וַיַּחֲזוּ
תְּחוּמָּא וַיִּמְטִי עַל כִּיף יַם גִּנוֹסָר קְדוּמָא

Rashi

מקדם לעין. שם מקום והמצר הולך במזרחו נמצא העין לפניו מן המצר ומארץ ישראל הוא: וירד הגבול. כל שהגבול הולך מצפון לדרום הוא יורד והולך:

ומחה על כתף. עבר: ים כנרת קדמה. שיהא ים כנרת תוך לגבול במערב והגבול במזרח ים כנרת ומשם יורד אל הירדן והירדן מושך ובא מן הצפון לדרום באלכסון נוטה לצד מזרח ומתקרב לצד ארץ כנען כנגד ים כנרת ומושך לצד מזרח של ארץ

ישראל כנגד ים כנרת עד שנופל בים המלח ומשם כלה הגבול בתוצאותיו אל ים המלח שממנו התחלת מצר מקצוע דרומית מזרחית הרי סובבת אותה לארבע רוחותיה:

The border shall then descend along the Yardein and its outskirts shall be the Salt (Dead) Sea. This should be your land according to its borders all around."

וַיַּחֲזֹק מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כִּי יִמָּא דְמַלְחָא
דָּא תְּהִי לְכוּן אֶרְעָא לְתַחֲמוֹמָא סְחֹר סְחֹר

Moshe instructed Bnei Yisroel, saying:
"This is the land which you must
distribute as hereditary property by
means of a lottery, which Adonoy has
commanded to give to the nine and one
half tribes.

וּפְקִיד מֹשֶׁה יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימָר דָּא אֶרְעָא
דְּתַתְּחִסְגוֹן יֵתָה בְּעִדְבָא דִּי פְקִיד יִי לְמַתָּן לְתַשְׁעַת
שְׁבַטִין וּפְלָגוֹת שְׁבַטָא

Because the tribe of Reuvein's
descendants, the tribe of Gad's
descendants, and half of the tribe of
Menashe have already taken their
hereditary property.

אַרִי קְבִילוּ שְׁבַטָא דְבְנֵי רְאוּבֵן לְבֵית אֲבֹתָהוֹן
וּשְׁבַטָא דְבְנֵי גָד לְבֵית אֲבֹתָהוֹן וּפְלָגוֹת שְׁבַטָא
דְּמְנַשֶּׁה קְבִילוּ אַחְסִנְתָהוֹן

12 וַיֵּרֶד הַגְּבוּל הַיַּרְדֵּינָה וְהָיוּ תוֹצְאוֹתָיו יָם הַמֶּלַח זֹאת

תְּהִיָּה לָכֶם הָאָרֶץ לְגִבְלֹתֶיהָ סָבִיב:

13 וַיֹּצֵו מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר

תִּתְּנוּחֲלוּ אֹתָהּ בְּגוּרָל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לָתֵת לְתַשְׁעַת

הַמִּטּוֹת וְחֻצֵי הַמִּטָּה:

a
Reubenite
or
descendant...

14 כִּי לְקָחֻ מִטָּה בְּנֵי הָרְאוּבֵנִי לְבֵית אֲבֹתָם וּמִטָּה

בְּנֵי־הַגָּדִי לְבֵית אֲבֹתָם וְחֻצֵי מִטָּה מְנַשֶּׁה לְקָחוּ

נַחֲלָתָם:

These two and one half tribes have taken their hereditary property on this side of the Yardein near Yereicho, to the east, toward the sunrise."

תָּרִין שְׁבִטִין וּפְלָגוֹת שְׁבִטָא קְבִילוּ אֶחְסִנְתָּהוֹן מִ עֵבְרָא
לִירְדְנָא דִּירְחוֹ קְדוּמָא מְדִינְחָא

15 שְׁנֵי הַמִּטּוֹת וְחֲצֵי הַמִּטָּה לָקְחוּ נַחֲלָתָם מֵעֵבֶר לִירְדֵן

יִרְחוֹ קֶדְמָה מְזֻרְחָה: (פ)

Rashi

קדמה מזרחה. אל פני העולם שהם במזרח שרוח מזרחית קרויה פנים ומערבית קרויה אחור לפיכך דרום לימין וצפון לשמאל:

שישי

Adonoy spoke to Moshe, saying:

וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר

16 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

"These are the names of the men who shall inherit the land for you: Elozor the kohein and Yehoshua son of Nun,

אֵלִין שְׁמֵהֶת גְּבֵרִיא דִּי יַחְסְנוֹן לְכוֹן יֵת אֶרְעָא אֱלֹעֶזֶר
כְּהֵנָא וִיהוֹשֻׁעַ בֶּר נון

17 אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־יִנְחֲלוּ לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ

אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן וִיהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן:

Rashi

אשר ינחלו לכם. בשבילכם כל נשיא ונשיא אפטרופוס לשבטו ומחלק נחלת השבט למשפחות ולגברים ובורר לכל אחד ואחד חלק הגון. ומה שהם עושין יהיה עשוי כאלו עשאו שלוחים. ולא יתכן לפרש לכם זה ככל לכם שבמקרא שאם כן היה לו לכתוב ינחילו לכם ינחלו משמע שהם נוחלים לכם בשבילכם ובמקומכם כמו (שמות יד, יד) ה' ילחם לכם:

And one leader from each tribe you shall take, to help inherit the land.

וּרְבֵּא חֵד רְבֵּא חֵד מְשִׁבְטָא תְסָבוּן לְאַחְסְנָא יֵת אֶרְעָא

18 וְנָשִׂיא אֶחָד נָשִׂיא אֶחָד מִמִּטָּה תִקְחוּ לְנַחֵל

אֶת־הָאָרֶץ:

Rashi

לנחול את הארץ. שיהא נוחל וחולק אותה במקומכם:

These are the names of the men: for the tribe of Yehudah, Kaleiv son of Yefuneh.

ואליו שמות האנשים למטה יהודה כלב בן יפנה

For the tribe of Shimon, Shmuel, son of Amihud.

ולשבטא דבני שמעון שמואל בן עמיהוד

For the tribe of Binyamin, Elidad, son of Kislun.

ולשבטא דבנימן אלידד בן כסלון

The leader for the tribe of Don, Buki, son of Yogli.

ולשבטא דבני דן רבא בקי בן יגלי

For Yoseif's children, the leader for the tribe of Menashe, Chaniel, son of Eifod.

לבני יוסף ולשבטא דבני מנשה רבא חניאל בן אפוד

The leader for the tribe of Ephraim, Kemuel, son of Shiftan.

ולשבטא דבני אפרים רבא קמואל בן שפטן

The leader for the tribe of Zevulun, Elitzafan, son of Parnach.

ולשבטא דבני זבולן רבא אליצפן בן פרנך

The leader for the tribe of Yissachar, Paltiel, son of Azan.

ולשבטא דבני יששכר רבא פלטיאל בן עזן

19 ואלה שמות האנשים למטה יהודה כלב בן יפנה:

20 ולמטה בני שמעון שמואל בן עמיהוד:

21 למטה בנימן אלידד בן כסלון:

22 ולמטה בני דן נשיא בקי בן יגלי:

23 לבני יוסף למטה בני מנשה נשיא חניאל בן אפוד:

24 ולמטה בני אפרים נשיא קמואל בן שפטן:

25 ולמטה בני זבולן נשיא אליצפן בן פרנך:

26 ולמטה בני יששכר נשיא פלטיאל בן עזן:

The leader for the tribe of Asher,
Achihud, son of Shlomi.

27 וְלִמְטָה בְּנֵי־אֲשֵׁר נָשִׂיא אַחִיהוּד בֶּן־שְׁלֹמִי:

וְלִשְׁבֹּטָא דְבְנֵי אֲשֵׁר רַבָּא אַחִיהוּד בֶּר שְׁלֹמִי

The leader for the tribe of Naftali,
Pedah'eil, son of Amihud."

28 וְלִמְטָה בְּנֵי־נַפְתָּלִי נָשִׂיא פְּדַה־עַיִל בֶּן־עַמִּיהוּד:

וְלִשְׁבֹּטָא דְבְנֵי נַפְתָּלִי רַבָּא פְּדַה־עַיִל בֶּר עַמִּיהוּד

These are the ones whom Adonoy
commanded to apportion the
inheritance to Bnei Yisroel, in the land
of Canaan.

29 אֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לְנַחֵל אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ

כְּנָעַן: (פ)

אֵלֶּין דִּי פִקִּיד יְיָ לְאַחְסֹנָא יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶעָא
דְּכְנָעַן

Rashi

לנחל את בני ישראל. שהם ינחילו אותה להם למחלקותיה:

במדבר 35

Adonoy spoke to Moshe in the plains of
Moav by the Yardein near Yereicho,
saying:

1 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן יְרֵיחוֹ

לְאמֹר:

וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּמִישְׁרֵי מוֹאָב עַל יַרְדֵּן דִּירֵיחוֹ
לְמִימָר

"Instruct Bnei Yisroel and have them give to the Levites from their hereditary possession, cities in which to settle; and open space for the cities all around you shall give to the Levites.

פֶקֶד יְת בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנוּ לְלוֹאִי מֵאֲחֻזָּתָם עָרִים
וּמִגֵּרָשׁ וּמִגֵּרָשׁ לְעָרִים סְבִיבֹתֵיהֶם תִּתְּנוּ לְלוֹאִי

Rashi

ומגרש. ריוח מקום חלק חוץ לעיר סביב להיות לנוי לעיר ואין רשאין לבנות שם בית ולא לנטוע כרם ולא לזרוע זריעה (ערכין לג, ב):

These cities shall be theirs for dwelling, and their open space shall be for their animals, their property and all of their necessities to live.

וַיְהִיו עָרֵיהֶם לָהֶם לְשִׁבְתָּם וּמִגֵּרָשֵׁיהֶם יִהְיוּ לְבִהֵמָתָם
וְלִרְכֻשָּׁם וְלִכְלֵל חֵיתָם:

property

Rashi

ולכל חיתם. לכל צרכיהם (גדרים פא, א):

The open space for the cities that you shall give the Levites [shall extend] from the walls of the city and outward a thousand amo-s all around.

וּרְחוֹי קְרוֹיָא דִּי תִתְּנוּ לְלוֹאִי מִכּוֹתֵל קְרָתָא וְלִבְרָא
אַלְף אַמִּין סְחוֹר סְחוֹר

Rashi

אלף אמה סביב. ואחריו הוא אומר אלפים באמה הא כיצד אלפים הוא נותן להם סביב ומהם אלף הפנימים למגרש והחיצונים לשדות וכרמים (עירובין כא. סוטה כז, ב):

2 צוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַנּוּ לְלוֹאִים מִמִּנְחֶלֶת אֲחֻזָּתָם עָרִים
לְשִׁבְתָּם וּמִגֵּרָשׁ לְעָרִים סְבִיבֹתֵיהֶם תִּתְּנוּ לְלוֹאִים:

3 וְהָיוּ הָעָרִים לָהֶם לְשִׁבְתָּם וּמִגֵּרָשֵׁיהֶם יִהְיוּ לְבִהֵמָתָם
וְלִרְכֻשָּׁם וְלִכְלֵל חֵיתָם:

4 וּמִגֵּרָשֵׁי הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לְלוֹאִים מִקִּיר הָעִיר וְחוּצָה
אַלְף אַמָּה סְבִיב:

You shall measure from outside the city two thousand amo^s on the eastern side, two thousand amo^s on the southern side, two thousand amo^s on the western side, and two thousand amo^s on the northern side; with the city in the center. This shall be the open spaces for the cities.

ותמשחון מברא לקריתא ית רוח קדומא תרין אלפין
באמין וית רוח דרומא תרין אלפין באמין וית רוח
מערבא תרין אלפין באמין וית רוח צפונא תרין אלפין
באמין וקריתא במציעא דין יהי להון רוחי קרניא

Along with the cities that you shall give the Levites shall be the six refuge cities which you shall provide [as places] for a murderer to flee; and in addition to them, you shall provide forty-two cities.

וית קרניא די תתנון ללואי ית שית קרוי שזבותא די
תתנון למערק תמן קטולא ועליהון תתנון ארבעין
ותרתין קרוין

The total number of cities that you shall give to the Levites is forty eight cities, with their open spaces.

כל קרניא די תתנון ללואי ארבעין ותמגי קרוין יתהון
וית רוחיהון

5 ומדלתם ^{properly} מחוץ לעיר את־פאת־קדמה אלפים באמה

ואת־פאת־נגב אלפים באמה ואת־פאת־ים | אלפים

באמה ואת פאת צפון אלפים באמה והעיר בתוך זה

יהיה להם מגרשי הערים:

6 ואת הערים אשר תתנו ללואים את שש־ערי ^{refuge} המקלט

אשר תתנו לגס שמה הרצח ועליהם תתנו ארבעים

וששים עיר:

7 כל־הערים אשר תתנו ללואים ארבעים ושמונה עיר

אתהון ואת־מגרשיהון:

The cities that you shall give, [shall be]
from the possession of Bnei Yisroel;
take more from a larger [holding], and
less from a smaller [holding], each
person, according to his inheritance,
shall give of his cities to the Levites."

וְקָרְנָא דִּי תַתְּנוּן מֵאַחֲזֻזַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן סִגְיָאֵי תִסְגּוּן
וּמִן זַעֲיָרֵי תַזְעִירוּן גְּבֵר כְּפוּם אַחֲסָנְתָּהּ דִּי יַחֲסִנוּן יִתֵּן
מִקְרוּוּהִי לְלוֹאִי

8 וְהָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ מֵאַחֲזֻזַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הָרֹב
תִּרְבּוּ וּמֵאֵת הַמְּעַט תִּמְעָטוּ אִישׁ כִּפִּי נִחְלָתוֹ אֲשֶׁר
יִנְחָלוּ יִתְּנוּ מֵעָרָיו לְלוֹיִם: (פ)

שביעי

Adonoy spoke to Moshe, saying:

וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר

"Speak to Bnei Yisroel and say to them:
'When you cross the Yardein into the
land of Canaan,

מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִימַר לְהוֹן אֲרִי אֶתְּנוּ עָבְרִין יֵת
יִרְדְּנָא לְאַרְעָא דְכְּנָעַן

you shall provide cities for yourselves,
which shall serve as refuge cities for
you, so that a murderer can flee there,
one who accidentally killed a person.

וְתַזְמִינוּן לְכוֹן קְרוּין קְרוּי שְׂזִבּוּתָא יְהוֹיָן לְכוֹן וְיַעְרוֹק
לְתַמָּן קְטוּלָא דִּיקְטוּל נַפְשָׁא בְּשָׁלוּ

9 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

10 דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי אַתֶּם עֹבְרִים
אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶרֶצָה כְּנָעַן:

11 וְהָקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים עָרֵי מִקְלָט תַּהְיֶינָה לָכֶם וְגַם
שְׂמָהּ רֵצִחַ מִכַּה־נֶּפֶשׁ בְּשִׁגְגָה :
refuge
to light upon
unintentional error

Rashi

והקרייתם. אין הקרייה אלא לשון הזמנה וכן הוא אומר (בראשית כז, כ) כי הקרה ה' אלהיך לפני (ספרי קנט):

These cities shall serve you as a refuge from the avenger, so that the murderer will not die until he stands in judgment before the congregation.

וַיְהִיוּ לְכוֹן קְרוֹיָא לְשׁוֹבָא מִגָּאָל דְּמָא וְלֹא יָמוּת
קְטוּלָא עַד דִּיקוּם קָדָם כְּנִשְׁתָּא לְדִינָא

12 וְהָיוּ לָכֶם הָעָרִים לְמִקְלָט מִגָּאָל וְלֹא יָמוּת הַרֹצֵחַ

עַד-עֲמֻדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה לְמִשְׁפָּט:

Rashi

מגאל. מפני גואל הדם שהוא קרוב לנרצח (מכות יב, א):

The cities that you shall give, will serve you as six refuge cities.

וְקְרוֹיָא דִּי תַתְּנוּן שִׁית קְרוֹי שְׁזִבּוּתָא יְהוֹנוּ לְכוֹן

13 וְהָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּן שֵׁשׁ-עָרִי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם:

Rashi

שש ערי מקלט. מגיד שאף על פי שהבדיל משה בחייו ג' ערים בעבר הירדן (דברים ד, מא) לא היו קולטות עד שנבחרו שלש שנתן יהושע בארץ כנען (מכות ט, ב. ספרי):

Three cities on this side of the Yardein, and the [other] three cities you shall give in the land of Canaan. They shall be cities of refuge.

יֵת תְּלַת קְרוֹיָא תַתְּנוּן מִעֲבָרָא לִירְדֵּן וְיֵת תְּלַת קְרוֹיָא
תַתְּנוּן בְּאַרְעָא דְכְנַעַן קְרוֹי שְׁזִבּוּתָא יְהוֹנוּ

14 אֵת | שְׁלֹשׁ הָעָרִים תִּתְּנוּן מִעֲבַר לַיַּרְדֵּן וְאֵת שְׁלֹשׁ

הָעָרִים תִּתְּנוּן בְּאַרְץ כְּנַעַן עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה:

Rashi

את שלש הערים וגו'. אף על פי שבארץ כנען ט' שבטים וכאן אינן אלא שנים וחצי השווה מנין ערי מקלט שלהם משום דבגלעד נפיש רוצחים דכתיב (הושע ו, ח) גלעד קרית פועלי און עקובה מדם (מכות שם):

For Bnei Yisroel, the proselyte, and
resident among them, shall these six
cities be a refuge, to flee there anyone
who accidentally kills a person.

15 לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹגֶר וְלַתּוֹשֵׁב ^{resident} בְּתוֹכָם תִּהְיֶינָה

שֵׁשֶׁ-הָעָרִים הָאֵלֶּה לְמִקְלָט לָנוֹס שָׁמָּה כָּל-מִכְּהֶ-נֶפֶשׁ

בְּשִׁגָּגָה:

לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגְיּוּרֵיָא וְלַתּוֹתְבֵיָא דְּבִינִיכוֹן יְהוֹנִן שִׁית
קְרוּיָא הָאֵלֶּין לְשִׁזְבָּא לְמַעַרְק לְתַמָּן כָּל דִּיקְטוּל נִפְשָׁא
בְּשָׁלוּ

But if he struck him with an iron
instrument and he died, then he is a
murderer; the murderer must be
executed.

16 וְאִם-בְּכֵלִי בְרֹזֶל | הִכָּהוּ וַיָּמָת רֶצֶחַ הוּא מוֹת יוֹמָת

הָרֶצֶח:

וְאִם בְּמָאן דְּפְרִזְלָא מְחָהּ וְקָטְלָהּ קְטוּלָא הוּא
אֶתְקַטְלָא יִתְקַטֵּל קְטוּלָא

Rashi

ואם בכלי ברזל הכהו. אין זה מדבר בהורג בשוגג הסמוך לו אלא בהורג במזיד ובא ללמד שההורג בכל דבר צריך שיהא בו
שיעור כדי להמית שנאמר בכולם אשר ימות בו דמתרגמינן דהיא כמסת דימות בה חוץ מן הברזל שגלוי וידוע לפני הקב"ה
שהברזל ממית בכל שהוא אפילו מחט לפיכך לא נתנה בו תורה שיעור לכתוב בו אשר ימות בו ואם תאמר בהורג בשוגג
הכתוב מדבר הרי הוא אומר למטה או בכל אבן אשר ימות בה בלא ראות וגו' למד על האמורים למעלה שבהורג במזיד
הכתוב מדבר (ספרי קס. סנהדרין עו, ב):

Or if with a stone that can be held in the
hand and which can kill he strikes him,
and he died, he is a murderer; the
murderer must be executed.

17 וְאִם בְּאֶבֶן יָד אֲשֶׁר-יָמוּת בָּהּ הִכָּהוּ וַיָּמָת רֶצֶחַ הוּא

מוֹת יוֹמָת הָרֶצֶח:

וְאִם בְּאֶבְנָא דְּמִתְנַסְבָּא בִידָא דְּהִיא כְּמַסַּת דִּי יָמוּת
בִּה מְחָהּ וְקָטְלָהּ קְטוּלָא הוּא אֶתְקַטְלָא יִתְקַטֵּל
קְטוּלָא

Rashi

באבן יד. שיש בה מלא יד (ספרי קס):
אשר ימות בה. שיש בה שיעור להמית כתרגומו לפי שנאמר (שמות כא, יח) והכה איש את רעהו באבן ולא נתן בה שיעור
יכול כל שהוא לכך נאמר אשר ימות בה (ספרי קס):

Or if with a wooden implement [that can be held] in the hand and which can cause death he strikes him, and he died, he is a murderer; the murderer must be executed.

אוּ בְּמֵאֵן דְּעָא דְּמִתְנַסֵּב בִּידָא דְּהִיא כְּמִסַּת דִּי יָמוּת
בְּה מְחָהִי וְקִטְלָה קְטוּלָא הוּא אֶתְקַטְלָא יִתְקַטֵּל
קְטוּלָא

Rashi

או בכלי עץ יד. לפי שנאמר (שמות כא, כ) וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט יכול כל שהוא לכך נאמר בעץ אשר ימות בו שיהא בו כדי להמית (ספרי קס):

The blood avenger shall kill the murderer, wherever he meets him he may kill him.

גֹּאֵל דָּמָא הוּא יִקְטוּל יֵת קְטוּלָא כַּד אֶתְחִיב לֵיה מִן
דִּינָא הוּא יִקְטִלְנָה

Rashi

בפגעו בו. אפילו בתוך ערי מקלט:

If he pushes [his victim] out of hatred or throws at him deliberately, and he died,

וְאִם בְּסִנְאָה דְּחָהִי אוּ רְמָא עֲלוּהִי בְּכִמְנָא וְקִטְלָה

18 אֹו בְּכָלִי עֵץ־יָד אֲשֶׁר־יָמוּת בּוֹ הִכָּהוּ וַיָּמָת רֹצֵחַ הוּא

מוֹת יוֹמָת הָרֹצֵחַ:

19 גֹּאֵל הַדָּם הוּא יָמִית אֶת־הָרֹצֵחַ בְּפָגְעוֹ־בּוֹ הוּא יִמְיָחֲנוּ:

20 וְאִם־בְּסִנְאָה יִהְדָּפְנוּ אוֹ־הֶשְׁלִיךְ עָלָיו בְּצִדִּיהָ

to push
away or
down

design

וַיָּמָת:

Rashi

בצדיה. כתרגומו בכמנא. במארב:

or if in enmity, he struck him with his hand and he died, the assailant must be executed; he is a murderer. The blood avenger may kill the murderer wherever he meets him.

אוּ בְּדָבְבוּ מִחֵהוּ בְּיָדוֹ וְקָטְלָהוּ אֶתְקָטְלָהוּ יִתְקָטֵל
מִחֵהוּ קָטוּלָהּ הוּא גָּאֵל דָּמָא יְקָטוּל יֵת קָטוּלָהּ כַּד
אֶתְחַיֵּב לֵיהּ מִן דִּינָא

But if suddenly, without enmity, he pushed him or threw any object at him not deliberately,

וְאִם בְּתַכִּיף בְּלֹא דְבָבוּ דְחָהוּ אוּ רָמָא עֲלוּהוּ כָּל מָאן
בְּלֹא כָמֶן לֵיהּ

Rashi

בפתע. באונס. ותרגומו בתכיף שהיה סמוך לו ולא היה לו שהות להזהר עליו:

Or (even) with a stone which can kill, without seeing [the victim], he threw it down on him and he died, but he was not his enemy and did not seek his harm.

אוּ בְּכָל אֲבָנָא דְהִיא כְּמַסֵּת דִּי יָמוּת בָּהּ בְּלֹא חֲזִי
וְרָמָא עֲלוּהוּ וְקָטְלָהּ וְהוּא לֹא סָנִי לֵיהּ וְלֹא תָבַע
בִּישְׁתִּיָּה

Rashi

או בכל אבן אשר ימות בה. הכהו:

בלא ראות. שלא ראהו:

ויפל עליו. מכאן אמרו ההורג דרך ירידה גולה דרך עלייה אינו גולה (מכות ז, ב):

21 אוּ בְּאֵיבָהּ הִכְהוּ בְּיָדוֹ וַיָּמָת מוֹת־יוֹמָת הַמַּכָּה רִצָּח ^{enmity}

הוּא גָּאֵל הַדָּם יָמִית אֶת־הַרֹצֵחַ בְּפָגְעוֹ-בּוֹ:

22 וְאִם־ בְּפֶתַע בְּלֹא־אֵיבָהּ הִדְפּוֹ אוּ־הִשְׁלִיךְ עָלָיו ^{suddenly}

כָּל־כְּלִי בְּלֹא צְדִיקָה:

23 אוּ בְּכָל־אֲבָן אֲשֶׁר־יָמוּת בָּהּ בְּלֹא רְאוֹת וַיִּפֹּל עָלָיו

וַיָּמָת וְהוּא לֹא־אוֹיֵב לוֹ וְלֹא מִבְּקֶשׁ רָעָתוֹ:

Then the congregation shall judge
between the assailant and the blood
avenger, abiding by these laws.

וידונון כְּנִשְׁתָּא בֵּין מַחֲיָא וּבֵין גָּאֵל דְּמָא עַל דִּינָא
הָאֵלִין

The congregation shall protect the
murderer from the blood avenger, and
return him to his refuge city where he
had fled, and he must remain there
until the death of the Kohein Gadol
who was anointed with the sacred oil.

וַיִּשְׁזָבוּ כְּנִשְׁתָּא יֵת קְטוּלָא מִיַּד גָּאֵל דְּמָא וַיְתִיבוּ
יֵתִיָּה כְּנִשְׁתָּא לְקָרִית שְׁזָבוּתָהּ דִּי עָרָק לְתַמָּן וַיֵּתֵב בָּהּ
עַד דִּימוֹת כְּהֵנָּא רַבָּא דִּי רַבִּי יֵתִיָּה בְּמִשַּׁח קוֹדֶשׁ

24 וְשִׁפְטוּ הָעֵדָה בֵּין הַמַּכֶּה וּבֵין גֹּאֵל הַדָּם עַל הַמְשַׁפְּטִים
הָאֵלֶּה:

25 וְהָצִילוּ הָעֵדָה אֶת־הַרֹצֵחַ מִיַּד גֹּאֵל הַדָּם וְהָשִׁיבוּ אֹתוֹ
הָעֵדָה אֶל־עִיר מְקֻלָּטוֹ אֲשֶׁר־נָס שָׁמָּה וַיָּשֶׁב בָּהּ
עַד־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל אֲשֶׁר־מָשַׁח אֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ:

Rashi

עד מות הכהן הגדול. שהוא בא להשרות שכינה בישראל ולהאריך ימיהם והרוצח בא לסלק את השכינה מישראל ומקצר את ימי החיים. אינו כדאי שיהא לפני כהן גדול (ספרי קס). דבר אחר לפי שהיה לו לכהן גדול להתפלל שלא תארע תקלה זו לישראל בחייו:
אשר משח אותו בשמן הקדש. לפי פשוטו מן המקראות הקצרים הוא שלא פירש מי משחו אלא כמו אשר משחו המושח אותו בשמן הקדש. ורבותינו דרשוהו במסכת מכות (יא, ב) לראיית דבר ללמד שאם עד שלא נגמר דינו מת כהן גדול ומנו אחר תחתיו ולאחר מכאן נגמר דינו חוזר במיתתו של שני שנאמר אשר משח אותו וכי הוא משחו לכהן או הכהן משח אותו אלא להביא את הנמשח בימיו שמחזירו במיתתו:

But if the murderer goes outside of the
border of his refuge city where he had
fled,

וְאִם יֵצֵא יָצֵא הָרֹצֵחַ אֶת־גְּבוּל עִיר מְקֻלָּטוֹ אֲשֶׁר יָנוֹס
שָׁמָּה:
וְאִם מִפֶּק יִפּוֹק קְטוּלָא יֵת תַּחוּם קָרִית שְׁזָבוּתָהּ דִּי
עָרָק לְתַמָּן

26 וְאִם־יֵצֵא יָצֵא הָרֹצֵחַ אֶת־גְּבוּל עִיר מְקֻלָּטוֹ אֲשֶׁר יָנוֹס
שָׁמָּה:

and the blood avenger finds him
outside the border of his refuge city,
and the blood avenger kills the
murderer, he has no blood.

וַיִּשְׁכַּח יְתֵהּ גֹאֵל דָּמָא מִבְּרָא לְתַחוּם קְרִית שְׁזוּבוּתָהּ
וַיִּקְטֹּל גֹּאֵל דָּמָא יֵת קְטוּלָא לִית לֵה דָמָא

Rashi

אין לו דם. הרי הוא כהורג את המת שאין לו דם (מכות יב):

For he (the killer) must remain in his
refuge city until the death of the Kohein
Gadol. After the death of the Kohein
Gadol the murderer may return to the
land of his possession.

אַרִי בְקִרְיַת שְׁזוּבוּתָהּ יָתֵב עַד דִּימוֹת פְּהִנָּא רַבָּא וּבְתֵר
דִּימוֹת פְּהִנָּא רַבָּא יְתוּב קְטוּלָא לְאַרְעֵי אַחֲסָנָתָהּ

These [rules] shall be for you the law of
justice for all your descendants in all
your dwelling places.

וַיְהִיוֹן אֵלֶיךָ לְכוֹן לְגִזְרַת דִּין לְדָרִיכוֹן בְּכָל מוֹתְבָנִיכוֹן

Rashi

בכל מושבתיכם. למד שתהא סנהדרין [קטנה] נוהגת בחוצה לארץ כל זמן שנוהגת בארץ ישראל (שם ז, א):

If anyone kills a person, only upon the
testimony of witnesses shall the
murderer be killed. But one witness
may not testify against a person, in a
case of capital punishment.

כָּל דִּיקְטוּל נַפְשָׁא לְפֻם סִהְדִין יִקְטֹל יֵת קְטוּלָא
וְסִהִיד חַד לֹא יִסְהִיד בְּאַנְשׁ לְמִקְטָל

Rashi

27 וּמָצָא אֹתוֹ גֹּאֵל הַדָּם מִחוּץ לְגִבּוּל עִיר מְקֻלָּטוֹ וּרְצָח
גֹּאֵל הַדָּם אֶת־הָרָצָח אֵין לוֹ דָּם:

28 כִּי בְעִיר מְקֻלָּטוֹ יֵשֵׁב עַד־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל וְאַחֲרֵי מוֹת
הַכֹּהֵן הַגָּדֹל יָשׁוּב הָרָצָח אֶל־אֶרֶץ אֲחֻזָּתוֹ:

29 וְהָיוּ אֵלֶיךָ לְכֶם לְחֻקַּת מִשְׁפָּט לְדוֹרֹתֵיכֶם בְּכָל
מוֹשְׁבֹתֵיכֶם:

30 כָּל־מִכַּה־נֶּפֶשׁ לְפִי עֵדִים יִרְצָח אֶת־הָרָצָח וְעַד אֶחָד
לֹא־יִעֲנֶה בְּנַפְשׁ לְמוֹת:

כל מכה נפש וגו'. הבא להרגו על שהכה את הנפש:

לפי עדים ירצח. שיעידו שבמזיד ובהתראה הרגו (ספרי קסא):

And do not accept atonement
compensation for the life of a murderer
who is wicked to incur the death
penalty, for he must be executed.

וְלֹא תִקְחוּ כֹפֶר לְנֶפֶשׁ רָצֹחַ אֲשֶׁר־הוּא רָשָׁע לְמוֹת
כִּי־מוֹת יוֹמֶת:

31 וְלֹא־תִקְחוּ כֹפֶר לְנֶפֶשׁ רָצֹחַ אֲשֶׁר־הוּא רָשָׁע לְמוֹת

כִּי־מוֹת יוֹמֶת:

Rashi

ולא תקחו כופר. לא יפטר בממון (כתובות לז. ספרי שם):

And do not accept atonement
compensation for one who has fled to
his refuge city, to allow him to return to
live in the land, before the death of the
Kohein (Gadol).

וְלֹא תִקְבְּלוֹן מָמוֹן עַל אִנָּשׁ קָטוּל דִּי הוּא חַיִּב לְמִקְטָל
אֲרִי אֶת־קָטָלָא יִתְקַטֵּל

32 וְלֹא־תִקְחוּ כֹפֶר לְנוֹס אֶל־עִיר מְקַלְטוֹ לְשׁוּבָה לְשִׁבְתָּהּ

בְּאַרְצָה עַד־מוֹת הַכֹּהֵן:

Rashi

ולא תקחו כפר לנוס אל עיר מקלטו. למי שנס אל עיר מקלטו שהרג בשוגג אינו נפטר מגלות בממון ליתן כופר לשוב לשבת בארץ בטרם ימות הכהן (ספרי שם):

לנוס. כמו לָנוֹס כמו (מיכה ב, ח) שובי מלחמה ששבו מן המלחמה וכן (צפניה ג, יח) נוגי ממועד וכן (יהושע ה, ה) כי מולים היו כאשר תאמר שוב על מי ששב כבר ומול על מי שמל כבר כן תאמר לנוס על מי שנס כבר וקורוהו נוס כלומר מוברח. ואם תאמר לנוס לברוח ותפרשהו לא תקחו כופר למי שיש לו לברוח לפטרו מן הגלות לא ידעתי היאך יאמר לשוב לשבת בארץ הרי עדיין לא נס ומהיכן ישוב:

Do not pollute the land in which you live, for, the blood pollutes the land, and for the land there can be no atonement for the blood that was spilled in it, except through the blood of the one who spilled it.

וְלֹא תַחֲבִיבֶנָּה יֵת אֶרֶץ דִּי אַתּוֹן בָּהּ אֲרִי דְמָא הוּא
מְחִיב יֵת אֶרֶץ וְלֹאֲרֶעָא לֹא מְתַכְפֵּר עַל דָּם זָכַאי דִּי
אַתְאֲשֵׁד בָּהּ אֱלֹהֵן בְּדָם אֲשֵׁדָה

You must not defile the land in which you live, wherein I reside, for, I, Adonoy, dwell among Bnei Yisroel."

וְלֹא תִסְאַבֹּן יֵת אֶרֶץ דִּי אַתּוֹן יִתְבִּין בָּהּ דִּי שְׁכֻנְתִּי
שְׂרִיא בְּגוּה אֲרִי אֲנָא יִי דְשְׁכֻנְתִּי שְׂרִיא בְּגוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל

33 וְלֹא־ תַחֲנִיפוּ ^{to soil} אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּהּ כִּי הָדָם

הוּא יַחֲנִיף אֶת־הָאָרֶץ וְלֹאֲרֶץ לֹא־יִכָּפֵר לָדָם אֲשֶׁר

שִׁפָּךְ־בָּהּ כִּי־אִם בְּדָם שִׁפְכוּ:

Rashi

ולא תחניפו. ולא תרשיעו. כתרגומו ולא תחייבון:

34 וְלֹא תִטְמֵא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ אֲשֶׁר

אֲנִי שׁוֹכֵן בְּתוֹכָהּ כִּי אֲנִי יְהוָה שׁוֹכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(פ)

Rashi

אשר אני שכן בתוכה. שלא תשכינו אותי בטומאתה:

כי אני ה' שוכן בתוך בני ישראל. אף בזמן שהם טמאים שכינה (שרויה) ביניהם:

במדבר 36

The paternal leaders approached—for the children of Gilad, son of Machir, son of Menashe, of the families of Yoseif's sons—and they spoke before Moshe and the leaders who were the paternal heads of Bnei Yisroel.

וַיָּקִרְבוּ רִאשֵׁי אֲבֹתָא לְזִרְעֵית בְּנֵי גִלְעָד בֶּר מַכִּיר בֶּר
מְנַשֶּׁה מְזִרְעֵית בְּנֵי יוֹסֵף וַיְדַבְּרוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְקָדָם
רַבְרָבֵי רִאשֵׁי אֲבֹתָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל

They said: “Adonoy commanded our master to give the land as an inheritance, through the casting of lots, to Bnei Yisroel, and our master was commanded by Adonoy to give the inheritance of our brother Tzelofchad to his daughters.

וַאֲמָרוּ יְת רַבּוֹנֵי פָקִיד יְיָ לְמַתָּן יְת אֶרֶצָא בְּאַחְסָנָא
בְּעֵדְבָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְרַבּוֹנֵי אֶתְפָּקֵד בְּמִמָּרָא דִּי
לְמַתָּן יְת אַחְסָנָת צִלְפָּחַד אַחֲוָנָא לְבָנָתָהּ

1 וַיָּקִרְבוּ רִאשֵׁי הָאָבוֹת לְמִשְׁפַּחַת בְּנֵי־גִלְעָד בְּנוֹ־מַכִּיר

בְּנוֹ־מְנַשֶּׁה מִמִּשְׁפַּחַת בְּנֵי יוֹסֵף וַיְדַבְּרוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי

הַנְּשָׂאִים רִאשֵׁי אָבוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

2 וַיֹּאמְרוּ אֶת־אֲדֹנָי צִוָּה יְהוָה לָתֵת אֶת־הָאָרֶץ בְּנִחְלָה

בְּגֹרֶל לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲדֹנָי צִוָּה בַּיהוָה לָתֵת אֶת־נַחֲלַת

צִלְפָּחַד אַחֲוָנוּ לְבָנָתָיו:

But if they marry a member of another tribe of Bnei Yisroel, their inheritance will be diminished from our father's inheritance, and it will be added to the inheritance of the tribe into which they will marry, and from the lot of our inheritance it will be subtracted.

ויהיון לחד מבני שבטיא דבני ישראל לנשין ותתמנע
אחסנתהון מאחסנת אבהתנא ותתוסף על אחסנת
שבטיא דיהיון להון ומעדב אחסנתנא יתמנע

Rashi

ונוסף על נחלת המטה. שהרי בנה יורשה והבן מתיחס על שבט אביו:

And even when the yoveil occurs for Bnei Yisroel, their inheritance will be added to the inheritance of the tribe into which they will marry, and from the inheritance of our fathers' tribe, their inheritance will be subtracted.

ואם יהי יובלא לבני ישראל ותתוסף אחסנתהון על
אחסנת שבטיא די תהיון להון ומאחסנת שבטיא
דאבהתנא יתמנע אחסנתהון

Rashi

ואם יהיה היובל. מכאן היה רבי יהודה אומר עתיד היובל שיפסוק (ת"כ ויקרא פרשתא יג, א):

ואם יהיה היובל. כלומר אין זו מכירה שחוזרת ביובל שהירושה אינה חוזרת. ואפילו אם יהיה היובל לא תחזור הנחלה לשבטו
ונמצא שנוספה על נחלת המטה אשר תהיינה להם:

to scrape
off

3 וְהָיוּ לְאֶחָד מִבְּנֵי שְׁבֹטֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְנָשִׁים וְנִגְרָעָה

נַחֲלָתָן מִנַּחֲלַת אֲבֹתֵינוּ וְנוֹסָף עַל נַחֲלַת הַמָּטָה אֲשֶׁר

תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִגִּרְלָן נַחֲלָתָנוּ יִגָּרַע:

4 וְאִם־יִהְיֶה הַיּוֹבֵל לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנוֹסְפָה נַחֲלָתָן עַל נַחֲלַת

הַמָּטָה אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִנַּחֲלַת מָטָה אֲבֹתֵינוּ יִגָּרַע

נַחֲלָתָן:

Moshe instructed Bnei Yisroel
according to command of Adony,
saying: "Correctly are the descendants
of Yoseif's tribe speaking.

וּפְקִיד מֹשֶׁה יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל מִמְרָא דַּיִי לְמִימַר
יְאוֹת שְׁבָטָא דְּבְנֵי יוֹסֵף מִמְלִין

This is the word that Adonoy has
commanded regarding Tzelofchad's
daughters: 'Let them marry whom they
think best, as long as they marry within
their tribe of their father.

דִּין פְּתֻגְמָא דִּי פְקִיד יֵי לְבִנְתָּא צִלְפַּחַד לְמִימַר לְדַתְקִין
בְּעִינֵיהוֹן תְּהִינָה לְנָשִׁין בְּרֵם לְזִרְעִית שְׁבָטָא דְּאֲבוּהוֹן
תְּהִינָה לְנָשִׁין

Thereby, there will be no transfer of
inheritance of Bnei Yisroel from tribe to
tribe but each person to the inheritance
of his father's tribe, shall Bnei Yisroel
remain attached.

וְלֹא תִסָּחַר אֲחֻסָּנָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׁבָּטָא לְשְׁבָטָא
אֲרִי גִבֵּר בְּאַחֲסִנַּת שְׁבָטָא דְּאֲבִיהֶתוּהִי יִדְבָּקוּן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל

5 וַיֹּצֵא מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל־פִּי יְהוָה לֵאמֹר כֵּן מִטָּה
בְּנֵי־יוֹסֵף דְּבָרִים:

6 זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לְבָנוֹת צִלְפַּחַד לֵאמֹר לְטוֹב
בְּעִינֵיהֶם תְּהִינָה לְנָשִׁים אֹף לְמִשְׁפַּחַת מִטָּה אֲבֵיהֶם
תְּהִינָה לְנָשִׁים:

7 וְלֹא־תִסָּב נַחֲלָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּטָּה אֶל־מִטָּה כִּי אִישׁ
בְּנַחֲלַת מִטָּה אֲבִתּוֹ יִדְבָּקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

Every daughter who inherits property among the tribes of Bnei Yisroel to a member of her father's tribe shall she marry, so that each one of Bnei Yisroel will inherit the property of his fathers.

וְכָל בִּרְתָּא יִרְתָּת אַחְסָנָא מִשְׁבְּטֵיא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחַד
מִזְרְעִית שְׁבָטָא דְאַבְיָהָא תְּהִי לְאַנְתּוֹ בְּדִיל דִּירְתּוֹן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל גְּבַר אַחְסָנָת אֲבִהֶתוּהִי

Rashi

וכל בת ירשת נחלה. שלא היה בן לאביה:

And no inheritance will be transferred from one tribe to another tribe; for, through every man with his own inheritance, will the tribes of Bnei Yisroel be attached.

וְלֹא תִסָּחַר אַחְסָנָא מִשְׁבְּטָא לְשְׁבָטָא אֲחֵרָנָא אֲרִי
גְבַר בְּאַחְסָנָתָהּ יִדְבְּקוֹן שְׁבָטֵיא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל

Exactly as Adonoy commanded Moshe, so did Tzelofchad's daughters.

כְּמָא דִּי פִקִּיד יִי יְת מֹשֶׁה כֹּן עֲבָדוּ בְּנֵת צִלְפָּחַד

And they were—Machlah, Sirtzah, Choglah, Milkah and No'ah, the daughters of Tzelofchad—wives to their cousins.

וְהָוָא מַחֲלָה תִרְצָה וְחֻגְלָה וּמִלְכָּה וְנוֹעָה בְּנֵת צִלְפָּחַד
לְבְנֵי אַחֵי אֲבִיהֶן לְנָשִׁין

Rashi

מחלה תרצה וגו'. כאן מנאן לפי גדולתן זו מזו בשנים ונשאו כסדר תולדותן ובכל המקרא מנאן לפי חכמתן ומגיד ששקולות זו כזו (ב"ב קכ):

8 וְכָל-בֵּת יִרְשֶׁת נַחֲלָה מִמִּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶחָד

מִמִּשְׁפַּחַת מִטָּה אָבִיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה לְמַעַן יִירָשׁוּ בְנֵי

יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלַת אָבִיתּוֹ:

9 וְלֹא-תִסָּב נַחֲלָה מִמִּטָּה לְמִטָּה אַחֵר כִּי-אִישׁ בְּנִיחָלָתוֹ

יִדְבְּקוּ מִטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

10 כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה כֹּן עָשׂוּ בָנוֹת צִלְפָּחַד:

11 וְתִהְיֶינָה מַחֲלָה תִרְצָה וְחֻגְלָה וּמִלְכָּה וְנוֹעָה בָנוֹת

צִלְפָּחַד לְבְנֵי דִידֵיהֶן לְנָשִׁים:

From the families of Menashe, son of Yoseif, they married, and their inheritance remained with the tribe of their father's family.

מִזְרַעֲיֵת בְּנֵי מְנַשֶּׁה בֶּר יוֹסֵף הָוָאָה לְנָשִׁין וְהוּת
אֲחֻסְנָתָהֶן עַל שְׁבִטָא זְרַעֲיֵת אַבְוִהֶן

These are the commandments and the laws that Adonoy commanded Bnei Yisroel through Moshe, in the plains of Moav at the Yardein near Yereicho. Chazak

אֵלֵין פְּקוּדֵיָא וְדִינֵיָא דִּי פְקִיד יְיָ בִידָא דְמֹשֶׁה לְוֹת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּמִישְׁרֵיָא דְמוֹאָב עַל יַרְדֵּנָא דִּירֵיחוֹ

Jeremiah 2:4-28, 3:4

Hear ye the word of the LORD, O house of Jacob, and all the families of the house of Israel;

12 מִמִּשְׁפְּחוֹת בְּנֵי־מְנַשֶּׁה בְּנֵי־יוֹסֵף הָיוּ לְנָשִׁים וְתַהֲלִי נִחְלָתָן
עַל־מַטֵּה מִשְׁפַּחַת אָבִיהֶן:

13 אֵלֶּה הַמִּצְוֹת וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרֵחוֹ:

הפטרה — ירמיהו

הפטרה

ירמיהו 2

4 שְׁמְעוּ דְבַר־יְהוָה בֵּית יַעֲקֹב וְכָל־מִשְׁפָּחוֹת בֵּית
יִשְׂרָאֵל:

Thus saith the LORD: What unrighteousness have your fathers found in Me, that they are gone far from Me, and have walked after things of nought, and are become nought?

Neither said they: 'Where is the LORD that brought us up Out of the land of Egypt; that led us through the wilderness, through a land of deserts and of pits, through a land of drought and of the shadow of death, through a land that no man passed through, and where no man dwelt?'

And I brought you into a land of fruitful fields, to eat the fruit thereof and the good thereof; but when ye entered, ye defiled My land, and made My heritage an abomination.

The priests said not: 'Where is the LORD?' And they that handle the law knew Me not, and the rulers transgressed against Me; the prophets also prophesied by Baal, and walked after things that do not profit.

Wherefore I will yet plead with you, saith the LORD, and with your children's children will I plead.

5 כֹּה | אָמַר יְהוָה מִה־מַּצָּאוּ אֲבוֹתֵיכֶם בִּלְעוֹל כִּי רָחֲקוּ
מֵעָלַי וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵי הַהֶבֶל וַיִּהְיוּ:

6 וְלֹא אָמְרוּ אֵינָהּ יְהוָה הַמַּעֲלֶה אֶתָּנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
הַמּוֹלִיד אֶתָּנוּ בְּמִדְבָּר בְּאֶרֶץ עֲרֵבָה וְשׁוֹחָה ^{a chasm} בְּאֶרֶץ
צִיָּה ^{deep darkness} וְצִלְמוֹת ^{dry land} בְּאֶרֶץ לֹא־עֵבֶר בָּהּ אִישׁ
וְלֹא־יֹשֵׁב אָדָם שָׁם:

7 וְאָבִיא אֶתְכֶם אֶל־אֶרֶץ הַכַּרְמֶל לֶאֱכֹל פְּרִיָּה וְטוֹבָה
וּתְבֹאוּ וְתִטְמְנוּ אֶת־אֲרָצִי וְנִחַלְתִּי שְׁמַתְם לְתוֹעֵבָה:

8 הַכֹּהֲנִים לֹא אָמְרוּ אֵינָהּ יְהוָה וְתַפְשִׁי הַתּוֹרָה לֹא יִדְעוּנִי
וְהָרָעִים פָּשְׁעוּ בִּי וְהַנְּבִיאִים נִבְּאוּ בִּפְעֹל וְאַחֲרַי לֹא־
יִזְעָלוּ ^{properly} הֵלְכוּ:

9 לִכֵּן עַד אָרִיב אֶתְכֶם נֹאמ־יְהוָה וְאַתְּכֶנִּי בְּנִיכֶם אָרִיב:

For pass over to the isles of the Kittites,
and see, and send unto Kedar, and
consider diligently, and see if there hath
been such a thing.

Hath a nation changed its gods, which
yet are no gods? But My people hath
changed its glory For that which doth
not profit.

Be astonished, O ye heavens, at this, and
be horribly afraid, be ye exceeding
amazed, saith the LORD.

For My people have committed two
evils: They have forsaken Me, the
fountain of living waters, and hewed
them out cisterns, broken cisterns, That
can hold no water.

Is Israel a servant? Is he a home-born
slave? Why is he become a prey?

The young lions have roared upon him,
and let their voice resound; and they
have made his land desolate, his cities
are laid waste, without inhabitant.

The children also of Noph and
Tahpanhes feed upon the crown of thy
head.

Is it not this that doth cause it unto thee,
that thou hast forsaken the LORD thy
God, when He led thee by the way?

10 כִּי עָבְרוּ אֵי כְּתִימִם וּרְאוּ וְקִדְּרוּ שְׁלָחוּ וְהִתְבּוֹנְנוּ מֵאֵד
וּרְאוּ הֵן הִיְתָה כְּזֹאת:

11 ^{to alter} הַהִימָר גּוֹי אֱלֹהִים וְהִמָּה לֹא אֱלֹהִים וְעַמִּי הִמָּר
כְּבוֹדוֹ בְּלוֹא יוֹעִיל:

12 שָׁמוּ שָׁמַיִם עַל־זֹאת וְשַׁעֲרוֹ חָרְבוּ מֵאֵד נֹאם־יְהוָה:

13 ^{source} כִּי־שָׁתִים רַעוֹת עָשָׂה עַמִּי אֹתִי עֲזָבוּ מְקוֹר ^{source} | מַיִם
^{to cut or carve} חַיִּים לַחֲצֹב לָהֶם בְּאֵרוֹת בְּאֵרֹת נִשְׁבָּרִים אֲשֶׁר
לֹא־יָכְלוּ הַמַּיִם:

14 ^{native} הָעֶבֶד יִשְׂרָאֵל אִם־ יָלִיד ^{native} בֵּית הוּא מְדוּעַ הָיָה
^{contempt} לָבֹז :

15 ^{young lion} עָלָיו יִשְׁאָגוּ ^{to rumble or moan} כְּפָרִים נִתְּנוּ קוֹלָם וַיִּשְׁתִּיחוּ אֶרְצוֹ
^{to burn or set on fire} לִשְׁמָה עָרָיו נִצְתָה [נִצְתָּה] מִבְּלִי יָשָׁב:

16 ^{scalp} גַּם־בְּנֵי־נָף וַתַּחֲפֹנֶס [וַתַּחֲפֹנֶס] יִרְעוּ קִדְקֹד:

17 הָלוֹא־זֹאת תַּעֲשֶׂה־לָּךְ עֲזָבְךָ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּעֵת
מִלִּיכְךָ בַּדֶּרֶךְ:

And now what hast thou to do in the way to Egypt, to drink the waters of Shihor? Or what hast thou to do in the way to Assyria, to drink the waters of the River?

Thine own wickedness shall correct thee, and thy backslidings shall reprove thee: Know therefore and see that it is an evil and a bitter thing, that thou hast forsaken the LORD thy God, neither is My fear in thee, Saith the Lord GOD of hosts.

For of old time I have broken thy yoke, and burst thy bands, and thou saidst: 'I will not transgress'; upon every high hill And under every leafy tree Thou didst recline, playing the harlot.

Yet I had planted thee a noble vine, Wholly a right seed; How then art thou turned into the degenerate plant Of a strange vine unto Me?

For though thou wash thee with nitre, and take thee much soap, yet thine iniquity is marked before Me, saith the Lord GOD.

How canst thou say: 'I am not defiled, I have not gone after the Baalim'? See thy way in the valley, know what thou hast done; thou art a swift young camel traversing her ways;

18 וַעֲתָה מֵה־לָךְ לְדֶרֶךְ מִצְרַיִם לְשָׁתוֹת מִי שִׁיחֹר וּמֵה־לָךְ לְדֶרֶךְ אֲשׁוּר לְשָׁתוֹת מִי נָהָר:

19 תִּסְרָךְ וּמִשְׁבֹּתֶיךָ תִּסְרָךְ וְדַעִי וְרָאִי כִי־רָע
backsliding to chastise
וּמִרְעָבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלֹא פִחָדְתִּי אֵלֶיךָ
alarm
נֹאֵם־אֲדֹנָי יְהוָה צָבָאוֹת:

20 כִּי מַעֲוָלִים שִׁבְרָתִי עָלֶיךָ נִתְקַתִּי מוֹסְרֹתֶיךָ וְתֹאמְרִי
to tear off
לֹא אֶעֱבֹד [אֶעֱבֹר] כִּי עַל־כָּל־גִּבְעָה גִבְהָה
וְתַחַת כָּל־עֵץ רַעְנָן אֶת צֵעָה זֹנֶה:
to tip over verdant

21 וְאֲנֹכִי נִטְעַתִּיךָ שֹׁרֶק כָּלָה זֶרַע אֲמַת וְאִיךָ נִהְפַכְתָּ
a vine stock
לִי סוּרִי הַגֶּפֶן נִכְרִיהָ:
foreigner

22 כִּי אִם־תִּכְבֹּסִי בַנָּתֶר וְתִרְבִּי־לֶךְ בָּרִית
mineral potash to trample
נִכְתָּם עֹנֶיךָ לִפְנֵי נֹאֵם אֲדֹנָי יְהוָה:
properly

23 אִיךָ תֹאמְרִי לֹא נִטְמָאתִי אַחֲרֵי הַבְּעָלִים לֹא הִלַכְתִּי
a young she-camel
רְאִי דֶרֶכְךָ בְּגִיא דַעִי מִה עָשִׂית בְּכֶרֶה קָלָה
to interlace
מִשְׁרָכָת דִּרְכֶּיהָ:

A wild ass used to the wilderness, that
snuffeth up the wind in her desire; her
lust, who can hinder it? All they that
seek her will not weary themselves; in
her month they shall find her.

Withhold thy foot from being unshod,
and thy throat from thirst; but thou
saidst: 'There is no hope; No, for I have
loved strangers, and after them will I
go.'

As the thief is ashamed when he is
found, so is the house of Israel
ashamed; they, their kings, their
princes, and their priests, and their
prophets;

Who say to a stock: 'Thou art my father',
and to a stone: 'Thou hast brought us
forth', for they have turned their back
unto Me, and not their face; but in the
time of their trouble they will say:
'Arise, and save us.'

But where are thy gods that thou hast
made thee? Let them arise, if they can
save thee in the time of thy trouble; for
according to the number of thy cities
Are thy gods, O Judah.

longing accustomed the onager
נפשו באות מדבר למד | פרה 24

to inhale eagerly
[נפשה] שאפה רוח תאנתה מי ישיבנה כל-

to tire
מבקשה לא יעפו בחדשה ימצאונה:

she was thirsty throat barefoot to debar from benefit or...
[וגרונה] וגורנך מיחה רגלך מנעי 25

to desist
מצממה ותאמרי נואש לוא כיאהבתי זרים ואחריהם

אלך:

כבשת גנב כי ימצא כן הבישו בית ישראל המה 26

מלכיהם שריהם וכהניהם ונביאיהם:

אמרים לעץ אבי אתה ולבן את ילדתי [ילדתנו] 27

the nape or back of the...
כיפנו אלי ערף ולא פנים ובעת רעתם יאמרו

קומה והושיענו:

ואיה אלהיך אשר עשית לך יקומו אם יושיעוך בעת 28

רעתך כי מספר עריך היו אלהיך יהודה: (ס)

ירמיהו 3

Didst thou not just now cry unto Me:
'My father, Thou art the friend of my
youth.

4 הָלוֹא מֵעַתָּה קִרְאתִי [קִרְאתִי] לִי אָבִי אֱלֹהִי נַעֲרִי
was
awakened

אֶתָּה: